

Verkiezingsprogramma Piratenpartij Nederland 2025

De mens centraal

Inleiding

De Piratenpartij staat voor een vrije democratie waarin iedereen direct toegang heeft tot alle kennis, kunst en cultuur. We beschermen jouw rechten en vrijheden. We investeren in publieke voorzieningen zoals betaalbare woningen, goede zorg en onderwijs. Wij gaan uit van vertrouwen in elkaar en hebben een gezond wantrouwen tegenover de macht van overheden en bedrijven.

Lokaal, regionaal en in de EU laten we al zien dat we niet meedoen aan politieke spelletjes, maar gewoon met de slimste oplossingen komen. Zodat algoritmen je niet onterecht beschuldigen en je je zekerheden behoudt, ook als je baan onzeker raakt door artificiële intelligentie. Zodat de overheid niet alles bepaalt, maar je altijd zelf kan meedenken, meebeslissen en meedoen.

Voorwoord van de lijsttrekker Matthijs Pontier

De naam

De Piratenpartij is een geuzennaam waar we trots op zijn. Deze prikkelende naam onderscheidt ons van de gevestigde orde. Het label 'piraat' wordt al eeuwenlang geplakt op groepen die ingaan tegen monopolisering in nieuwe gebieden.

- In de 17e eeuw kregen Europese staatsbedrijven zoals de Nederlandse VOC het monopolie op handelsroutes over zee naar grondstofrijke gebieden. Het woord 'piraat' had een brede betekenis en werd gebruikt voor *alle* niet-erkende zeevaarders.¹⁾
- Eerder kreeg in Engeland het koninkrijk het monopolie op de boekdrukkers en werden ondernemers die het in hun hoofd haalden zelf een drukpers in elkaar te zetten 'woordpiraten' genoemd.

¹⁾ 50 jaar geleden was de naam 'piraten' de naam van de partij van de BBC die de eerste wereldwijde mediaorganisatie was. De naam 'piraten' was de

In reactie daarop, richtte een groep kunstenaars, muzikanten en anderen met een affiniteit voor cultuur in 2003 de denktank 'Het Piraterijbureau' op. Door juist deze naam te kiezen, benadrukten we dat we als Piraten progressief zijn, terwijl de anti's juist terug willen naar een wereld uit het verleden.

Drie belangrijke gebeurtenissen in 2005 hebben ons gemotiveerd de eerste Piratenpartij op te richten in Zweden.

De eerste aanleiding was de strijd tegen softwarepatenten in het Europees Parlement. Grote bedrijven probeerden innovatieve startups die de status quo bedreigden te gronde te richten, om hun monopoliepositie te behouden. De softwarepatenten monopolie lobby verloor, maar met een zeer, zeer krappe marge. We voorzagen dat het veel moeite en tijd zou gaan kosten om keer op keer slechte wetgeving op deze manier tegen te houden. Er moet toch een betere manier zijn?

De tweede ontwikkeling was de aanval van de copyright industrie op nieuwe, innovatieve distributiemethoden voor onafhankelijke artiesten. Dit downloadverbod zou indie- en alternatieve artiesten terug drijven in handen van de oude distributie-monopolies. Dus het was niet slechts een aanval op de bijbehorende levensstijl, maar ook op de volgende generatie artiesten.

De derde ontwikkeling en het laatste zetje dat nodig was om de Piratenpartij op te richten was de aantasting van onze privacy. De nieuwe EU Data Retentie richtlijn over het bewaren van al onze communicatie ging veel verder dan wat de voormalige Oost-Duitse Stasi ooit deed.

Dit alles leidde tot een groot maatschappelijk debat, waar iedereen aan meedeed, behalve de politici. Daarom hebben we toen zelf een partij opgericht om dit debat de politiek in te brengen.

De **naam** was er al: **Piratenpartij**.³⁾

De eerste Piratenpartij werd formeel gelanceerd in Zweden op 1 januari 2006. Nu, 15 jaar later, is de Piratenpartij actief in tientallen landen. We hebben zetels behaald van lokaal tot nationaal tot Europees niveau. Elk inhoudelijk onderwerp benaderen we met deze zelfde Piraten mentaliteit.

Niemand weet wat voor uitdagingen en mogelijkheden ons in de toekomst te wachten staan. Wij hebben een visie waarin we vernieuwingen toejuichen. Kortzichtigheid mag niet in de weg staan van de mogelijkheden van de nieuwe tijd. In onze visie moet de macht altijd bij het volk komen te liggen. Een overheid die haar burgers wantrouwt, verdient het vertrouwen van haar burgers niet. De informatierevolutie is tegelijkertijd een bedreiging voor de democratie als een kans om zich verder te ontwikkelen. Wij strijden voor het laatste.

Dit programma staat vol praktische voorstellen om Nederland een stukje beter te maken. Toch is dit programma geen draaiboek voor de toekomst. Wij vragen namelijk niet om jouw stem omdat we weten hoe de toekomst eruitziet. Wij vragen om je stem omdat we toegeven dat we dat niet kunnen weten, maar wel beloven jouw rechten hoe dan ook te zullen waarborgen.

Piratenpartij programma 2025

Dit programma bestaat uit twee delen. Allereerst de kernpunten van de Piratenpartij. Die maken ons wat we zijn. Vanuit deze kernpunten verklaren en motiveren we al ons doen en laten. Het thema-deel bestaat uit onze plannen en ideeën over beleidsterreinen die binnen de partij op grond van deze kernpunten ontwikkeld zijn.

Kernpunten

De kernpunten van de Piratenpartij zijn noodzakelijk om onze visie te verwezenlijken en het zijn randvoorwaarden voor een democratie die op een realistische manier is ingebed in de voorwaarden en mogelijkheden van de informatiemaatschappij.

- Burgerrechten
- Overheid: Open, inzichtelijk en efficiënt
- Democratie en invloed burger

- Mobiliteit
- Europese Unie
- Internationale handel
- Defensie
- Ontwikkelingssamenwerking
- Migratie
- Cultuur
- Onderwijs
- Wetenschap
- Wonen
- Ruimtevaart

Colofon

De tekst van dit verkiezingsprogramma is opgesteld door een programmacommissie bestaande uit André Linnenbank, David van Deijk, Henk Heslinga, Matthijs Pontier, Saira Sadloe, Steven Russchenberg en Wietze Brandsma.

Dit verkiezingsprogramma is tot stand gekomen op basis van een open schrijffproces met medewerking van velen.

Als basis van dit programma zijn onder meer de verkiezingsprogramma's van de Piratenpartij Nederland uit het verleden gebruikt.

Deze tekst is vrij te kopiëren. De Piratenpartij nodigt iedereen, maar in het bijzonder overige politieke partijen, uit om de standpunten van de Piratenpartij te kopiëren, over te nemen, of anderszins te verspreiden.

Burgerrechten in het Digitale Tijdperk

Burgerrechten garanderen persoonlijke vrijheden en beschermen burgers tegen willekeur door overheden of bedrijven. Burgerrechten vormen de grondvesten van onze beweging. Concessies doen aan burgerrechten betekent concessies doen aan de fundamenteën van de democratie.

Burgerrechten vormen de grondvesten van onze partij

Het recht op privacy en het recht op vrijheid van meningsuiting staan onder druk door de toenemende surveillance van overheden en bedrijven.

Nederland moet in internationaal verband de hoogst mogelijke standaard van burgerrechten bepleiten en verdedigen. In het binnenland, maar ook daarbuiten.

Als Piratenpartij toetsen wij al ons handelen altijd aan de elementaire rechten van burgers.

Dit zijn onder andere:

- het recht op privacy;
- het recht onschuldig te zijn tot het tegendeel is bewezen;
- het demonstratierecht;
- het recht gehoord te worden, het recht op verweer;
- het recht op vrije verplaatsing;
- het recht op vrije toegang tot internet;
- het recht op vrije communicatie;

Privacy is nodig om een autonoom persoon te kunnen zijn; zelf keuzes te maken zonder beïnvloeding van buitenaf. Privacy is nodig voor het opbouwen van relaties met andere mensen. Zeker voor de ontwikkeling van kinderen is privacy belangrijk; het niet hebben van privacy duidt op wantrouwen, en wie nooit heeft ervaren hoe het is om vertrouwen te krijgen van anderen zal ook niet in staat zijn om anderen te vertrouwen.

Article 12.⁴⁾

“No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.” – Parijs, 10 december 1948

Privacy is van essentieel belang voor de werking van onze democratie. Zonder het beschermen van autonomie is de democratie verloren. Privacy speelt een belangrijke rol in het garanderen van ieders veiligheid; zowel online als offline kunnen criminelen misbruik maken van slecht beschermde data. Tenslotte is privacy belangrijk voor onze menselijkheid; het verliezen van privacy betekent het verliezen van onszelf als autonoom persoon.

“Als het private zichtbaar wordt, kun je geen mens meer zijn” – Hannah Arendt.⁵⁾

De Nederlandse overheid heeft Artikel 12 de laatste jaren in de uitverkoop gezet. De Piratenpartij laat dit niet langer gebeuren en zet zich in voor privacy in alle aspecten van het leven.

Recht op gelijkwaardigheid

De Piratenpartij is tegen discriminatie en alle vormen van racisme. Op papier, voor de wet, bestaan racisme en discriminatie niet meer in Nederland. In de praktijk blijken de effecten nog steeds merkbaar. Dit komt deels omdat er te weinig borging in de processen zit. In een lange keten van besluitvorming drukken de vooroordelen van een enkele ambtenaar of medewerker een stempel op de praktische uitvoering van wetten en regels. Mensen die niet racistisch zijn doen soms onopzettelijk racistische dingen en daar hoeft niet meteen het strafrecht aan te pas te komen maar het is noodzakelijk dat deze zaken wel gerectificeerd worden.

De Piratenpartij staat voor gelijke rechten. Zolang de gendergelijkheid in besturen van grote bedrijven zo uit balans is als nu, is een quotum (twee op de vijf vrouw) een goede tijdelijke maatregel om emancipatie te bevorderen. Dit geldt beide kanten op. Beursgenoteerde bedrijven zijn groot genoeg om dit van te eisen.

De Piratenpartij wil:

- erkenning voor de slachtoffers;
- signalering van de problemen;
- betere borging van de processen;
- bescherming tegen discriminatie;
- transparante algoritmes;
- een tijdelijk genderquotum bij beursgenoteerde en benoemde overheidsbestuurders;
- dit tien-punten-plan voor 'bijzondere mensen'⁶⁾, met neurodivergentie of een beperking, conform het VN-Verdrag Handicap en VN-Verdrag Kind.

Recht op offline leven

Iedereen heeft het recht zonder digitale hulpmiddelen, hetzij schriftelijk, hetzij in persoon, in contact te treden met de overheid. Je hebt het recht om na werktijd voor je werk niet bereikbaar te zijn.

Privacy is veiligheid

Privacy beschermt het individu tegen de macht van anderen en van de staat. De Piratenpartij vindt dat alle individuen recht op een persoonlijke

Wetenschappelijk onderbouwd veiligheidsbeleid

Adequate bescherming tegen criminaliteit is een belangrijke verantwoordelijkheid van de staat. We moeten ervoor zorgen dat deze verantwoordelijkheid wordt nagekomen door middel van een rationeel, doordacht en wetenschappelijk onderbouwd veiligheidsbeleid.

Geen chatcontrole

De EU wil 'client-side scanning' verplicht stellen, onder het mom van “tegengaan van kindermisbruik” op het internet. Feit is dat je geen client-side scanning kunt doen zonder end-to-end encryptie te breken. Als er content wordt gescand, moet aan één kant de versleuteling worden verbroken. Dit zal de vertrouwelijkheid van communicatie ondermijnen. Piraten gaan onder geen beding akkoord met “encryptiebedreigende chatcontrole”.

Stop dataretentie en profilering

De Piratenpartij wil de praktijk van routinematige, geautomatiseerde en niet-doelgerichte gegevensverzameling, opslag en koppeling afschaffen. Wij wijzen de grootschalige en willekeurige verzameling van communicatiegegevens ('dataretentie'), reisgegevens (PNR) en biometrische gegevens van de hand. De Piratenpartij is tegen het geautomatiseerd opstellen van profielen van mensen om ze op te delen in risicocategorieën ('profilering').

Camera's in de openbare ruimte

Openbare ruimtes zitten vol met camera's, en handhavers lopen rond met bodycams, die het verkeer en handelen van personen en voertuigen volgen, gezichten volgen en deze informatie combineren zonder rekening te houden met de mogelijkheid van afbraak van privacy. Uit onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van dergelijke systemen weinig invloed heeft op de omvang van criminaliteit en dat de criminaliteit zich in het gunstigste geval eenvoudigweg verplaats naar een andere plek. De Piratenpartij is voor een taakverschuiving van politiepersoneel van monitoringtaken, naar goed contact met de buurt en vakkundig recherchewerk. We zijn in algemene zin tegen gezichtsherkenning en andere vormen van biometrische massasurveillance. De beelden - en de gegevens daaruit - voor trajectcontrole moeten, zodra blijkt dat er geen boete uit voortvloeit direct worden vernietigd.

Geen algemene identificatieplicht

De Piratenpartij is er tegen dat individuen zichzelf moeten identificeren als ze niet worden verdacht van het plegen van een misdrijf, vooral niet als ze hun rechten uitoefenen om te protesteren of samen te komen.

Uitwisselen van persoonsgegevens met andere landen

De Piratenpartij wil geen uitwisseling van persoonsgegevens met landen die niet voldoende bescherming van de grondrechten bieden, behalve in noodsituaties.

Nieuwe surveillanceplannen tegenhouden

De Piratenpartij wil de uitholling van de burgerrechten, die de laatste tijd dramatische proporties heeft aangenomen, een halt toeroepen. Meer surveillance helpt niet om onze veiligheid te waarborgen en kan ons zelfs onveiliger maken.

Op de persoon gerichte reclame

*Real-time bidding*⁷² (RTB) is het proces waarbij uitgevers advertentieruimte in hun apps of op hun websites veilen. Daarbij delen ze gevoelige gebruikersgegevens — waaronder geolocatie, apparaat-ID's, identificatie cookies en surfgeschiedenis — met tientallen of honderden verschillende

door hun product of dienst te kopen. Het manipuleert mensen via hun onderbewuste en gaat zo ten koste van welbewuste keuzevrijheid. Op alcohol en tabak is reclame inmiddels ingeperkt. Wij stellen voor alle reclame op alcohol, tabak en andere verslavende drugs te verbieden. Ook reclame voor de fossiele industrie en bioindustrie verbieden we. Wij willen daarnaast dat de Reclame Code Commissie sneller misleiding en manipulatie mag veroordelen en de bevoegdheid krijgt misleidende reclames te verbieden. Op deze manier maken we reclame eerlijker en informatiever.

Beveiliging consumentenapparatuur

Veel apparatuur wordt met ondeugdelijke beveiliging verkocht. Bijvoorbeeld webcams die openbaar te benaderen zijn. Wachtwoorden die op elk exemplaar gelijk zijn. Privacy by design wordt wettelijk verplicht.

Slimme meters

Energiemeters meten gebruik per seconde maar geven deze geaggregeerde data zelfstandig per maand of kwartaal door aan de energiemeetschappij. Energiemeetschappijen en distributiebedrijven mogen niet op eigen initiatief zelf kastjes kunnen aansturen. Publicatie van de broncode van software in meetkastjes moet verplicht worden. Het moet altijd mogelijk zijn om een slimme meter te weigeren.

Algoritmes en profilering

Verschillende overheden, onder andere politie en belastingdienst, maken gebruik van profileringstechnieken. Hiermee wordt bijvoorbeeld bepaald wie als verdachte wordt gezien, of wie als mogelijke fraudeur wordt bestempeld. Dit leidt tot ongewenste effecten. Profileringsalgoritmen kopiëren vaak de vooringenomenheid van hun makers en een bias in hun trainingsdata. Het is aangetoond dat als gevolg hiervan algoritmen mensen van kleur zwaarder straffen, ook al werd ras expliciet als variabele weggelaten. Van wervingsalgoritmen is aangetoond dat ze de voorkeur geven aan mannen.¹⁰⁾ Wanneer resulterende beslissingen worden gebruikt als nieuwe trainingsinput om algoritmes te ‘verbeteren’, zal het deze vooroordelen zelfs versterken. Mensen die deze algoritmen gebruiken als ondersteuning bij beslissingen, kunnen deze algoritmen gebruiken om te hun eigen vooroordelen te rechtvaardigen, omdat ‘ze werden genomen door onpartijdige technologie’.

De ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie, *artificial intelligence*, (AI) in de afgelopen jaren hebben geleid tot een toenemende afhankelijkheid van de technologie. Hoewel AI een nuttig hulpmiddel is voor de mensheid, mag het de vrijheden en rechten van natuurlijke personen niet uithollen. De ontwikkeling van AI moet voldoen aan de hoogste ethische normen en discriminerende vooroordelen of profilering uitsluiten. Dit beleidsterrein moet strak worden gereguleerd om ervoor te zorgen dat de individuele EU-burger er baat bij heeft. Kunstmatige intelligentie mag het vermogen om persoonlijke keuzes te maken niet beperken.

Om deze ongewenste effecten te voorkomen, moeten we eisen dat algoritmen transparant worden en dat trainingsdata kan worden gecontroleerd. Alleen dan kunnen we een maatschappelijk debat voeren over profilering. Bovendien moeten algoritmen zichzelf kunnen uitleggen in begrijpelijke taal. Als mensen het gevoel hebben dat ze onrechtvaardig worden behandeld door technologie, moeten ze altijd het recht hebben op menselijke tussenkomst.

Waarborgen privacy thuiswerkers en studenten

Thuiswerken, videovergaderen en online toetsen hebben in coronatijden een grote groei doorgemaakt. Om dat mogelijk te maken moet er vaak extra software worden geïnstalleerd. Veel van die software kan privacy consequenties hebben ook buiten werk- en toetstijden. Op apparatuur die niet door de werkgever/onderwijsinstelling beschikbaar is gesteld mag nooit software moeten worden geïnstalleerd die andere software blokkeert. Camera en microfoon mogen nooit aangezet kunnen worden zonder dat de gebruiker daar toestemming voor geeft. De Piratenpartij wil wetgeving die afdwingen van 'toestemming' voor meekijken/meeluisteren in de persoonlijke leefomgeving verbied.

verkeerde handen terecht komen. De Wiv blijkt onvoldoende waarborgen te hebben om grootschalige schendingen van privacy en gegevensbescherming te voorkomen.

Exportcontroles op surveillance- en censuurtechnologie

We ondersteunen exportcontroles op surveillance- en censuurtechnologie. We zullen de verspreiding van in Nederland gemaakte surveillance- en censuurtechnologie, door middel van exportkrediet of andere staatsgaranties, niet ondersteunen voor autoritaire landen die de rechtsstaat niet respecteren. We zullen vechten om de privacy van journalisten, activisten en burgers overal ter wereld te bevorderen.

Meer vertrouwen en minder bureaucratie

Nederland kent heel veel regels. Door al die regels zijn mensen in alle beroepsgroepen veel tijd kwijt aan administratie. Die tijd kunnen ze dan niet besteden aan werk. Bureaucratie is er vaak op gericht om werknemers te controleren en verantwoordelijkheden af te tikken. De overheid lijkt de burger steeds meer te zien als een mogelijke verdachte. Op die manier komt de overheid steeds meer tegenover de burger te staan. Wij willen dat de overheid weer naast de burger komt staan. De Piratenpartij wil dat de overheid meer vertrouwt op het vakmanschap van burgers en professionals en haar controledrang tempert. Op deze manier kunnen we bureaucratie en privacy schendende controles opheffen en de overheid efficiënter maken.

Overheid: open, inzichtelijk en efficiënt

Een open en transparante overheid is een basisvoorwaarde voor een goede democratie. Alleen wanneer mensen het functioneren van hun overheid ter discussie kunnen stellen en ze de overheid kunnen controleren, is een goede volksvertegenwoordiging mogelijk. Het is belangrijk dat wat de overheid doet door burgers en journalisten kan worden opgevraagd en bekeken. Ook moet de communicatie tussen de overheid en lobbyisten transparanter worden.

Documentatie van de overheid altijd openbaar

De documentatie van de overheid is grotendeels digitaal opgeslagen. De Piratenpartij wil dat deze voor iedereen zichtbaar is middels een systeem dat persoonlijke informatie anonimiseert en waar nodig pseudonimiseert (geen namen, wel functietitels). Voor volksvertegenwoordigers zijn de originele documenten opvraagbaar.

Algoritmen openbaar

Open kasboek

70% van de uitgaven van overheden kunnen nu niet gecontroleerd worden.¹³⁾ De Piratenpartij wil daarom dat kasboeken van overheden en bestuursorganen openbaar worden gemaakt.

Belastingafspraken

Belastingontwijkingsconstructies (*Tax Rulings*), die voornamelijk, maar niet uitsluitend, met grote internationale ondernemingen worden overeengekomen, zijn een van de meest dringende problemen van deze tijd. De nodige transparantie is ver te zoeken.

De Piratenpartij wil:

- dat alle betrokkenen bij de beleidsvorming hun bijeenkomsten met lobbyisten publiceren, evenals de schriftelijke input die zij ontvangen;
- dat alle wetsontwerpen en wijzigingen traceerbaar zijn naar hun oorspronkelijke auteur.

Einde aan de draaideur

Een kwart van de oud-politici wordt lobbyist. Vaak op het terrein waar ze toezicht op hielden.¹⁴⁾

De Piratenpartij wil een afkoelingsperiode van 2 jaar voor bewindspersonen, topambtenaren, toezichhouders en andere overheidsinstanties voordat zij een overstap maken naar een functie in het werkveld dat onder hun portefeuille viel.

Persvrijheid

Regionale journalistiek

Steeds vaker worden belangrijke taken van de centrale overheid naar de gemeenten verschoven. Door krimpende budgetten van de regionale kranten en omroepen verdwijnt de politieke verslaggeving. De lokale journalistiek moet in staat zijn om controle uit te oefenen op relevante politieke en maatschappelijke ontwikkelingen. Wij willen de verschraling in de lokale en regionale journalistiek tegen gaan met een stimuleringsfonds naar Deens model.¹⁵⁾

Bescherming tegen de Sleepwet

Door invoering van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Wiv) is Nederland van de tweede naar de zesde plaats gezakt op de persvrijheid index¹⁶⁾ van Verslaggevers zonder Grenzen (*Reporters without Borders*). De Wiv, ook wel bekend als de Sleepwet, heeft het voor journalisten moeilijker gemaakt om hun bronnen te beschermen.¹⁷⁾

De Piratenpartij wil betere waarborgen voor journalisten om hun bronnen te beschermen, door de Wiv aan te passen.

Klokkenluiders

Klokkenluiders spelen een vitale rol voor het welzijn van de samenleving. Ze moeten meer bescherming, ondersteuning en compensatieregelingen ontvangen, die meer in verhouding zijn met hun professionele en persoonlijke schade.

Controle door burger van de overheid

Naast transparantie en persvrijheid is goed onderwijs en onafhankelijke wetenschap nodig, zodat de burger goed geïnformeerde beslissingen kan nemen.

Ruimhartige compensatie gedupeerden

Of je het nu hebt over rechtsherstel in de jeugdzorg, de toeslagenaffaire, instortende huizen in Groningen; steeds wanneer men wordt gedupeerd door overheidsbeleid, wordt het hen zo moeilijk mogelijk gemaakt hiervoor gecompenseerd te worden. Het toegenomen wantrouwen vanuit de overheid heeft ervoor gezorgd dat voor elke euro compensatie nu 0,74 opgaat aan bureaucratie. Uitgaan van vertrouwen is voordeliger. De Piratenpartij staat voor een betrouwbare overheid en wil daarom gedupeerden ruimhartig en snel compenseren, in plaats van jarenlange juridische procedures met schrijnende gevolgen.

Betrek de betrokkenen. Door de belanghebbenden in te zetten in het besluitvormingsproces, kunnen voorstellen een steviger basis krijgen met de beschikbare kennis en ervaring in de samenleving. De overheid moet niet het door hen gewenste beleid aan de samenleving verkopen; het beleid moet de samenleving dienen.

Invoeren bindend correctief referendum

Een bindend correctief referendum is een noodrem. Burgers hebben nog steeds onvoldoende invloed op de inhoud van beleid. Er zijn vaak meerdere redenen om tegen te zijn, een 'nee' geeft daarom te weinig sturing om het beleid te verbeteren. De Piratenpartij wil dat de overheid van tevoren naar de burger luistert.

Referenda dienen enkel uitgevoerd te worden op initiatief van de bevolking, niet op initiatief van de regering. Kiesdrempels worden afgeschaft, omdat deze verstoring werken op het stemgedrag. Bovendien zijn ze onnodig, omdat het aantal benodigde handtekeningen de drempel al hoog genoeg maakt.

Invoeren bindend wetgevend referendum

Naast achteraf corrigeren dient de burger de mogelijkheid te hebben om onderwerpen op de agenda te zetten. Burgers hebben het recht om zowel de bestaande wetgeving in te trekken alsook nieuwe wetgeving in te dienen.

E-democracy en burgerberaden

Mensen weten zelf het beste wat zij willen. Daarom is het belangrijk dat burgers in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken worden bij beleid. Internet biedt hier fantastische mogelijkheden. Burgers van alle leeftijden kunnen vanaf iedere locatie en op ieder moment hun wensen en zorgen kenbaar maken.

Mensen met expertise op een bepaald gebied kunnen gemakkelijk samenkomen om een kwalitatief goed voorstel of beleidsplan vorm te geven. Tegelijkertijd is het mogelijk om in een kort tijdsbestek te peilen wat het draagvlak van zo'n voorstel of beleidsplan is.

Op initiatief van de Piratenpartij wordt op lokaal niveau al gebruik gemaakt van verschillende E-democracyplatformen. In dit systeem kan iedereen op eenvoudige wijze meedoen aan besluitvorming via directe democratie (zelf) of door het vrijwillig overdragen van je stem.

In dit systeem kan iedereen op eenvoudige wijze meedoen aan besluitvorming via directe democratie (zelf) of door het vrijwillig overdragen van je stem.

Daarnaast wil de Piratenpartij burgerberaden organiseren, waarbij willekeurige burgers, die samen een goede afspiegeling van de bevolking vormen, worden uitgenodigd om fysiek bij elkaar te komen en in een interactieve workshop oplossingen te bedenken voor problemen in de samenleving. Daarnaast kunnen deze burgertoppen worden ingezet om oplossingen die op e-democracy platforms worden bedacht verder uit te werken.

Besluitvorming zo lokaal mogelijk laten plaatsvinden

Wetgeving dient zo dicht mogelijk bij de burger te worden gemaakt. Burgers hebben dan meer invloed op die wetgeving en kan directe democratie, vanwege de kleinschaligheid, gemakkelijker geïmplementeerd worden. De Piratenpartij wil dat alleen wetten die niet op een bepaald bestuurlijk niveau (dorp, eiland, gemeente, provincie, staat) kunnen worden opgelost, naar het eerstvolgende hogere niveau worden doorgeschoven. Dit heet het subsidiariteitsbeginsel.

Versterken lokale democratische controle

Daarnaast willen we, net als in lokale en regionale politiek, commissieleden toestaan. Deze hebben spreekrecht in commissievergaderingen, maar nemen niet deel aan plenaire vergaderingen en dus ook geen stemrecht. Dit blijft voorbehouden aan Kamerleden. Dit helpt met name kleine fracties om toch op elk thema inhoudelijke input te leveren. Ten slotte dient het budget voor fractieondersteuning flink verhoogd te worden.

Wij staan voor een democratie die erop vertrouwt dat mensen zelf in staat zijn te bepalen wie hen het beste vertegenwoordigt. Hierbij past het wel om de voorkeursdrempel te verwijderen zodat kandidaten sneller op voorkeursstemmen worden verkozen, ook als ze laag op de lijst zijn geplaatst.

Overigens zijn wij van mening, dat, om de kracht van de eed van Thorbecke te onderstrepen, de fracties door elkaar worden gehusseld door loting en niet bij elkaar zitten. Hierbij dienen voldoende baldraai-bewegingen te zijn om een volgend husselgate te voorkomen.¹⁹⁾

Grondwettelijke toetsing

Nederlandse rechters mogen wetten niet aan de Grondwet toetsen.²⁰⁾ Dit in tegenstelling tot hun collega's in het nabije buitenland, die wel constitutionele toetsing door de rechtelijke macht kennen. Tweede en Eerste Kamer beoordelen of wetten die zij maken in overeenstemming zijn met de Grondwet. Bij internationale handelsverdragen prevaleren economische belangen van multinationals soms boven burgerrechten. Volksvertegenwoordigers zijn niet alziend; zij kunnen bij het accorderen van welke wet dan ook niet voorzien hoe de wet in de praktijk uitvalt en hoe er naar gehandeld wordt. In door de wetgever onvoorziene misstanden is de gang van de burger naar de rechter essentiële burgerrechtbewaking.

De Piratenpartij wil een constitutioneel hof in aanvulling op de Eerste Kamer, die gewoon in huidige vorm blijft bestaan. Eerste Kamerlid zijn wordt een fulltime functie, om de baantjescarrousel te stoppen en belangenverstrengeling te voorkomen.

Benoemingen in het openbaar bestuur

Vrijwel alleen de leden van de gevestigde partijen worden benoemd in het openbaar bestuur. Dit komt doordat de normaal geldende bepalingen tegen discriminatie en voorkeur niet van toepassing zijn op bij het toekennen van functies in het openbaar bestuur. Wij willen deze uitzondering schrappen. We willen dat functies in het openbaar bestuur, adviesraden en de ambtenarij worden toegekend op basis van verdienste, in een eerlijk en transparant selectie- of sollicitatieproces.

Directe verkiezingen voor alle politieke functies

In een democratie dienen zoveel mogelijk politieke functies middels directe verkiezingen te worden ingevuld, en niet worden benoemd. Dit geldt om te beginnen voor burgemeesters, dijkgraven en *alle* leden van het Algemeen Bestuur in de waterschappen. Er wordt middels *Ranked-choice voting* (RCV) gekozen.²¹⁾

Representatieve democratie

De Piratenpartij wil voor burgers de mogelijkheid om directer en met meer invloed deel te nemen aan het politieke debat- en besluitvormingsproces. Zowel individueel als collectief. Daarom eisen wij dat barrières die participatie van nieuwe politieke partijen aan verkiezingen bemoeilijken of onmogelijk maken worden verwijderd (zoals een hoog aantal handtekeningen of een hoge borg). Burgers en belangengroepen moeten de mogelijkheid hebben tot vereniging en inspraak, ongeacht hun omvang of status.

Politieke partijen

De democratische eisen die aan politieke partijen moeten worden gesteld, zijn te makkelijk te omzeilen. Dit maakt onze democratische rechtsstaat kwetsbaar voor autocraten die de democratie van binnenuit willen opblazen, zoals in de geschiedenis vaker is gebeurd. Daarom dienen politieke partijen leden te hebben. moeren aanmeldingen van nieuwe leden niet zomaar geweigerd worden zonder voldoende juridische basis. dien partijen

Piraten willen:

- evenredige verdeling voor partijen die meedoen aan verkiezingen, zeg 1 euro per stem jaarlijks tot aan de volgende verkiezing;
- teruggave van de waarborgsom onafhankelijk van de kiesdrempel zoals bij de oosterburen.

Kiesgerechtigde leeftijd 16 jaar

Veel politieke beslissingen hebben grote gevolgen voor de toekomst. Onze beslissingen zullen significante gevolgen hebben voor het leven van jongeren. Daarom moeten jongeren het recht hebben om deel te nemen aan het democratische proces. Jongeren moeten actief gestimuleerd worden, onder andere door ze de gelegenheid te bieden om deel te nemen aan E-democracysystemen en offline burgertoppen. Jongeren moeten daarnaast de mogelijkheid krijgen om te stemmen op partijen die de belangen van deze jongeren vertegenwoordigen. De minimumleeftijd om te stemmen wordt daarom verlaagd naar 16 jaar.

Vrijheid van informatie

Vrije toegang tot informatie, kennis en cultuur is een voorwaarde voor de sociale, technologische en economische ontwikkeling van onze samenleving. Het huidige auteursrecht en patentrecht creëren informatie monopolies die alleen grote bedrijven ten goede komen, vormen een belemmering voor deze toegang. Wij willen deze wetgeving daarom grondig hervormen.

Recht op zelfontplooiing

De vrije toegang tot informatie zoals kennis, technologie en cultuur zien wij als een fundamenteel burgerrecht, en moet verankerd worden in onze rechtstaat. De huidige wetgeving omtrent 'intellectueel eigendom', auteursrecht en patentrecht vormt echter vaak een belemmering voor deze toegang.

Wij willen deze wetgeving daarom grondig hervormen.

De economie is steeds meer gebaseerd op informatie. Dat is goed nieuws, want we kunnen informatie vrijwel gratis vermenigvuldigen en delen. Het internet biedt mensen geweldige mogelijkheden om overal ter wereld te beschikken over nieuws, kennis, technologie, entertainment en cultuur.

Om ervoor te zorgen dat mensen deze mogelijkheden tot zelfontplooiing optimaal kunnen benutten, is het van belang dat de bestaande informatiemonopolies worden afgebroken. Dit kan onder andere gedaan worden door het auteursrecht en patenten sterk te beperken. De Piratenpartij wil op de lange termijn het patentensysteem afschaffen.

Auteursrecht

Het auteursrecht is bedoeld om de creativiteit te bevorderen door de makers een beperkt monopolie te geven op het gebruik en de verspreiding van hun werk. Zodra deze rechten vervallen, gaan de werken naar het publieke domein om door anderen te worden gebruikt en er verder op te bouwen. Het auteursrecht wordt toegekend aan de makers in ruil voor het uiteindelijke voordeel dat de samenleving krijgt door deze werken te laten maken en vrij te geven aan het publieke domein.

De Piratenpartij wil een rechtvaardig en evenwichtig auteursrecht gebaseerd op de belangen van de makers en de samenleving als geheel.

Duur auteursrecht

Verleningen van de duur zijn het gevolg van een omvangrijke lobby en zijn niet gebaseerd op de duidelijk economisch bewijs. In de loop der tijd is

Remixen, parodieën, citaten en sampling moeten vrijgesteld zijn van het exclusieve recht van een copyright monopolie.

Het maken van een privé-kopie voor eigen gebruik is een recht, daarom is een heffing op media- of hardware fundamenteel onjuist. De thuiskopieheffing wordt afgeschaft.

Contractvoorwaarden voor auteurs

Auteursrechtenorganisaties moeten zorgen voor volledige transparantie, evenredige participatierechten voor hun leden en eerlijke contractvoorwaarden voor auteurs en kunstenaars.

Vrije en ongecensureerde internettoegang

Artikel 17 van de recente EU-auteursrechtenrichtlijn stelt filters verplicht die alle foto's, video's en teksten blokkeren die een vermoeden van inbreuk op het auteursrecht veroorzaken. Filters die mogelijk als censuurmachines kunnen dienen, tasten de fundamentele rechten van de gebruikers aan. De Piratenpartij wil de schade van de EU-auteursrechtenrichtlijn zo veel mogelijk beperken en de rechten van internetgebruikers maximaal beschermen. Wij verzetten ons tegen verplichte uploadfilters.

Patenten

Empirisch onderzoek laat zien dat patenten eerder een belemmering zijn voor innovatie dan een aansporing.²³⁾ Volgens historische gegevens is de verspreiding van ideeën veel doeltreffender om innovatie aan te moedigen.²⁴⁾ Het patenteren van kennis op gebieden als genetica en biotechnologie, evenals software, maakt het een tastbare bedreiging voor de toekomst van onze samenleving.

Patentwetgeving hervormen

Monopolies op planten en zaden en kostbare juridische geschillen over vaak triviale octrooien laten al zien hoe zowel innovators als consumenten de prijs moeten betalen. Patentwetgeving moet worden hervormd of vervangen door een aanpak die vrijere en eerlijkere markten mogelijk maakt in plaats van innovatie verder te verstikken.

Misbruik van patenten

De Piratenpartij vindt dat patenten niet bestaan om grote bedrijven in staat te stellen de concurrentie te smoren met een steeds groter wordend aantal triviale patenten en patenten met te brede toepassing. We willen daarom het aanhoudende en toenemende misbruik van patenten tegengaan.

Patenten in de Informatiemaatschappij

Economisch succes in de informatiemaatschappij is niet langer alleen afhankelijk van technologische uitvindingen, maar ook van de ontwikkeling van kennis en het delen van informatie. De inspanning om deze factoren te reguleren, nu via het octrooistelsel, staat lijnrecht tegenover onze vereiste van vrijheid van kennis en menselijke cultuur.

Patenten mogen nooit verleend worden voor 'uitvindingen' die triviaal, niet-substantieel, computerprogramma's, bedrijfsmodellen of natuurproducten zijn. Deze typen octrooien belemmeren de ontwikkeling van een informatiemaatschappij en leiden tot de privatisering van gemeenschappelijke hulpbronnen. Kleine en middelgrote IT-bedrijven in heel Europa bewijzen dat octrooien op software geen voorwaarde zijn voor economisch succes. Innovatie moet eerlijk worden beloond, maar dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat monopolistische rechten worden verleend die innovatie in de kiem smoren en de toegang tot essentiële zaken nadelig beïnvloeden.

²³⁾ Jonathan L. B. en Jonathan L. B. (2011) 'Patents and Innovation: The Evidence from the Pharmaceutical Industry', *Journal of Law and Economics*, 54(1), 1-38.

²⁴⁾ Jonathan L. B. en Jonathan L. B. (2011) 'Patents and Innovation: The Evidence from the Pharmaceutical Industry', *Journal of Law and Economics*, 54(1), 1-38.

Merkenrecht

Het merkenrecht is oorspronkelijk bedoeld om de herkenbaarheid van de producent bij de consument te verbeteren. Op deze manier kon er een basale consumentenbescherming gegarandeerd worden.²⁵⁾ De Piratenpartij vindt dat het merkenrecht opnieuw tot deze functie beperkt moet worden.²⁶⁾

Eigendomsrecht

Je bent zelf verantwoordelijk voor je eigendommen, en mag ze verantwoord gebruiken. Verantwoord gebruik omvat niet alleen het gebruik dat bij het ontwerp gepland was. Je mag je eigendommen gebruiken naar eigen goeddunken, voor eigen doeleinden. Wij strijden tegen de trend dat bedrijven dit gebruiksrecht proberen in te perken met een beroep op 'intellectueel eigendom'.

Recht om te repareren

Er zijn steeds meer fabrikanten die proberen om het gebruik van hun producten te sturen, door mogelijkheden tot het zelf sleutelen of repareren, *right to repair*²⁷⁾, in te perken. Bedrijven gebruiken Digitaal Restrictie Management (DRM) om hun klanten te dwingen extra te betalen voor reparaties in hun erkende service-centra, of om hun officiële verbruiksartikelen te kopen, alles van printerinkt tot reinigingsmiddel voor geautomatiseerde kattenbakken. DRM's zijn digitale sloten op apparaten, waarbij de klant de sleutel niet krijgt. Met digitale sloten worden sommige van de meest elementaire eigendomsrechten in het digitale tijdperk bedreigd.²⁸⁾

De Piratenpartij wil dat de wettelijke bescherming voor digitale sloten (DRM) wordt afgeschaft.

Een manier om repareren te stimuleren is het reduceren van het ~~BTW~~ tarief tot 0%.

Internationale regulering van informatie monopolies

De Piratenpartij wil herziening van de TRIPS-overeenkomst om de exclusieve rechten op immateriële goederen te beperken. We streven ernaar dat vergelijkbare beperkingen van toepassing zijn op alle handelsovereenkomsten die soortgelijke of zelfs verdergaande voorschriften inzake octrooien en auteursrecht kunnen bevatten.

Publieke media

Media en journalistiek zijn essentieel voor een goed werkende samenleving en democratie. De media moeten voor burgers altijd vrij en publiekelijk toegankelijk zijn. Dit geldt in het bijzonder voor media die (mede) door publiek geld gefinancierd zijn. Deze media moeten via internet in ieder geval altijd live en in archiefvorm beschikbaar zijn. Deze media moeten 'uitzenden' (content produceren) onder een vrije licentie, zodat hergebruik altijd toegestaan is.

Toegankelijkheid websites

Internetsites van publiek gefinancierde instellingen moeten altijd toegankelijk zijn voor mensen met een handicap. Volgens het Besluit Kwaliteit Rijksoverheidswebsites moeten alle overheidswebsites sinds 2010 voldoen aan webrichtlijnen om dit te bewerkstelligen. Veel sites voldoen echter niet of onvoldoende aan deze richtlijnen. Internetsites van publieke instellingen moeten altijd deze webrichtlijnen volgen.

Vrije en open-source software

Een kerntaak van universiteiten is nieuwe kennis voortbrengen. De resultaten van met publiek geld gefinancierde onderzoeken zijn publiek eigendom. Overdracht van auteursrechten aan uitgevers leidt tot hoge kosten en beperkte toegang voor het publiek. Kennis ontoegankelijk maken bij publiek-private samenwerking is helemaal uit den boze. Data gebruikt voor onderzoek moet, eventueel na een beperkte termijn, beschikbaar komen voor andere onderzoekers.

De Piratenpartij wil vrije beschikbaarheid van wetenschappelijke resultaten.

Open Data

Alle gegevens die voor openbaar gebruik zijn gemaakt, ongeacht hun herkomst, moeten vrij toegankelijk zijn voor het grote publiek, tenzij daarmee persoonlijke gegevens worden vrijgegeven zonder toestemming van die betrokkenen. Dergelijke gegevens worden beschikbaar gesteld in een passende vorm, die ook een formulier voor gegevensverwerking bevat. Toegang mag niet worden beperkt door vergoedingen, licenties of overmatig ingewikkelde aanvraagprocedures of door technische middelen.

We streven naar een wet op vrijheid van informatie op EU-niveau die de belangrijkste aspecten van de huidige EU-verordening afschaft waarmee de toegang tot informatie wordt bemoeilijkt, zoals de definitie van 'document' en de beroepstermijn. We steunen de ontwikkeling van procedures om nationale gegevens in de hele EU te delen.

Internet beleid

De digitale revolutie heeft de sociale en economische structuren in heel Europa veranderd; vrije en gelijke toegang tot het internet is nu een basisvereiste voor deelname aan het maatschappelijke verkeer. Burgers moeten de mogelijkheid hebben om anoniem op internet te gaan.

De Piratenpartij wil het recht op 'digitale participatie' opnemen in het Europees Handvest van de grondrechten. We zullen maatregelen ondersteunen die ervoor zorgen dat het representatieve maatschappelijk middenveld in staat is om deel te nemen aan multistakeholderforums. We zullen ons verzetten tegen pogingen van bedrijven, overheidsinstanties en intergouvernementele organisaties om controle te krijgen over het internetbeheer.

Bescherming van de online vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de hoeksteen van een democratische samenleving. Het mag niet in handen vallen van particuliere ondernemingen of algoritmen. Het besluit om inhoud te verwijderen is voorbehouden aan een onafhankelijke openbare instantie, zoals een rechter.

Online intermediairs mogen niet aansprakelijk gesteld worden voor acties van hun gebruikers. Het gebruik van automatische uploadfilters om 'terroristische inhoud' of online inbreuk op het auteursrecht op te sporen en te blokkeren, moet worden verboden, omdat deze vaak leiden tot het verwijderen van legitieme content, met inbegrip van informatie over mensenrechtenschendingen in conflictgebieden, en afbreuk doen aan het recht om uitzonderingen op het auteursrecht zoals een citaat te gebruiken of een parodie te maken.

Netneutraliteit

Netneutraliteit is cruciaal om voor iedereen een vrij internet te houden. We zullen geen beperkingen op het internetverkeer toestaan. Namelijk, beperkingen op basis van de aard van de content of dienst. We staan ook geen beperkingen toe op basis van de geografische locatie van de aanbieder en de ontvanger. Maatregelen voor het beheer van het internetverkeer zijn alleen toegestaan in uitzonderlijke gevallen, mits deze op een duidelijke en transparante wijze en alleen om technische redenen worden toegepast.

Verbetering van de netwerkinfrastructuur

De Piratenpartij wil dat gebruikers de zeggenschap hebben over de technologie die ze in hun dagelijkse leven gebruiken. Gebruikers hebben het recht om zelf apparaten aan te passen en te repareren.

De Piratenpartij wil commerciële fabrikanten van IT-apparatuur verplichten om gedurende een redelijke periode regelmatig updates te leveren. Als updates of fixes van kwetsbaarheden niet binnen een redelijk tijdsbestek na hun ontdekking worden aangeboden, zijn commerciële fabrikanten aansprakelijk. Wanneer een fabrikant besluit om een product niet meer te ondersteunen dat nog steeds op grote schaal wordt gebruikt, moeten de broncode en de ontwikkelingstools openbaar worden gemaakt zodat de gemeenschap deze kan onderhouden.

Overheidsinstanties zijn verplicht om kwetsbaarheden die zij vinden of verwerven openbaar te maken. Er mogen geen achterdeurtjes in de encryptietechnologie zijn, omdat dit de integriteit en veiligheid van alle systemen zou verzwakken en bedreigen.

We zullen wetgeving ondersteunen die erop gericht is de mogelijkheid te bieden om persoonsgegevens van de ene naar de andere internetdienst over te dragen en de interoperabiliteit tussen de verschillende internetproviders te bevorderen.

Een vrije informatiesamenleving

Het internet biedt ongekende mogelijkheden om in contact te komen met anderen en samen te werken. De Piratenpartij staat voor een vrije samenleving waarin alle kennis, kunst en cultuur die de mensheid heeft voortgebracht voor iedereen beschikbaar is om op voort te bouwen en aan bij te dragen.

De Piratenpartij wil onafhankelijke creatieve makers beschermen tegen de macht van poortwachters, door onder andere:

- informatie monopolies beteugelen;
- effectieve vf voor internetplatforms;
- transparantie en verantwoording van algoritmen;
- een toezichthouder op algoritmen;
- persoonlijke data mee kunnen nemen naar een ander platform;
- een gezond verdienmodel voor het internet door targeted advertising te hervormen.

Wie plukt de vruchten van de technologische vooruitgang?

De Piratenpartij staat voor een inclusieve economie met ontplooiingskansen voor iedereen. Marktmacht verhindert dat. Effectief mededingingsbeleid bevordert concurrentie door marktmacht te ontvlechten en te verspreiden. Een weerbare en veerkrachtige economie begint bij economische zekerheid.

De Piratenpartij wil de welvaart voor iedereen verhogen door te investeren in plaats van extraheren, zoals:

- economisch beleid dat werkt voor iedereen;
- een arbeidsmarkt die werkt;
- economische zekerheid met een basisinkomensgarantie;
- een gelijk speelveld met de effectieve mededingingsnorm;
- het belastingtekort van multinationals innen;
- eigen aandelen terugkopen aan banden leggen.

Voor een vrije informatiesamenleving

Wij willen economische regels die niet slechts een kleine top ten goede komen, maar voor iedereen werken.

Innovatie vindt voor een belangrijk gedeelte plaats bij kleinere bedrijven die een sterke focus hebben op ontwikkeling. Deze bedrijven moeten gestimuleerd worden in wat ze doen, patenten mogen geen belemmering vormen.³³⁾ MKB-ondernemers³⁴⁾ moeten zich kunnen concentreren op innovatie, zonder dat ze zich zorgen hoeven maken over de juridische kant van patenten.³⁵⁾

Open source software

Organisaties, bedrijven en burgers kunnen efficiënter werken wanneer ze bijvoorbeeld open source boekhoudsoftware inclusief belastingregels gratis kunnen downloaden en gebruiken. Dit zal op termijn ook schelen in de verwerkingskosten voor de overheid zelf. De Piratenpartij wil ontwikkeling van gratis open source software voor door de overheid gevraagde gegevens.

Achtergrondmuziek op het werk en in de kroeg

Op het werk of in de horeca wordt muziek en televisie doorgaans niet als kern van het verdienmodel ten gehore gebracht.³⁶⁾ Het verplicht afdragen van gelden om muziek of video te vertonen op het werk of in de horeca moet worden afgeschaft.³⁷⁾

Exit thuiskopie- en reprorecht heffing

Het thuiskopieheffing-stelsel is een onnodige en inefficiënte heffing. Het reprorecht is al net zo'n overbodige kopieerheffing voor ondernemers. Regelingen voor terugbetaling van ten onrechte geïnde heffingen zijn ofwel niet-bestaand, ofwel te omslachtig om te gebruiken. Een groot deel van deze bedragen gaat verloren in de administratieve lasten.

Copyright-troll bescherming

Steeds vaker wordt het MKB bestookt met vorderingen voor vermeende inbreuk op auteursrechten. Hobbyisten met een kleine bijverdienste en kleine bedrijven hebben te weinig juridische middelen om in verweer te gaan tegen buitensporige 'schikkingsvoorstellen'. Een dominante markt positie van de copyright-tussenhandel maakt extractieve business modellen mogelijk waarbij gebruikers teveel betalen en werkenden te weinig krijgen. Marktpartijen die zeggen namens de auteursrechtenhouder op te treden staan bekend als copyright-trollen. De Piratenpartij wil dat de commerciële waarde leidend is. Bewijslast van 'schade' ligt bij degene die claimt. Factureren kan tot maximaal 5 jaar na publicatie. Niet-commercieel delen van bestanden is toegestaan.

Bescherming creatieve makers

Copyright maakt van het werk van creatieve makers, waaronder persfotografen, een verhandelbaar produkt. Als éénpersoonszaak staan ze tegenover veel grotere bedrijven. Die hebben de inkoopmacht om de prijs te drukken. De Piratenpartij wil dat creatieve makers beter betaald worden door collectieve overeenkomsten voor hun arbeid mogelijk te maken.

Parallele import

Het merkenrecht moet niet inhouden dat de rechthebbende op elke markt een andere prijs mag bepalen. Een open markt door parallelle import komt een eerlijke marktwerking ten goede.³⁸⁾ De Piratenpartij wil import buiten de distributiekanaal van de rechthebbende toestaan.

ZZP'ers

De Piratenpartij draagt zelfstandige ondernemers een warm hart toe. Bedrijven en overheden huren echter steeds vaker ZZP'ers in om de CAO te ontwijken. In dat geval is er echter geen sprake van zelfstandige ondernemers, maar schijnzelfstandigheid. Dit gebruik van marktmacht is verboden. Het mededingingsrecht dient strenger te worden gehandhaafd. Dit maakt moeilijke regelingen zoals de wet Dereguleratie Regeneratie

Technologische vooruitgang en inkomen

In een gezonde economie is het belangrijk dat iedereen iets zinvols doet. De economische regels bepalen wie profiteert van technologische vooruitgang, en wie niet. Dit betekent dat we anders en minder gaan werken, of dat mensen nieuwe manieren moeten vinden om een zinvolle bijdrage te leveren aan de samenleving. De COVID-19 crisis heeft ons geleerd dat veranderingen snel en ingrijpend kunnen zijn. We zullen op een andere manier moeten kijken naar de wijze waarop we ons inkomen blijven verdienen.

Meer vrijheid zelfstandig te ondernemen

Experimenten met een verplichte tegenprestatie bleken niet succesvol en werden gezien als grove vrijheidsinperking. Het basisinkomen biedt een aantrekkelijk alternatief, want het geeft meer vrijheid om zonder financiële zorgen zelfstandig te ondernemen. Uit experimenten blijkt dat, wanneer mensen zich geen zorgen hoeven te maken over hun vaste lasten, ze meer onderwijs gaan volgen, ondernemender worden en meer zinvol werk gaan doen. Bovendien betekent het basisinkomen een drastische vereenvoudiging van het huidige oerwoud aan toeslagen. Iedereen krijgt dan immers dezelfde toeslag: het basisinkomen. Dit maakt een hoop bureaucratie en privacy schendende controles overbodig. Het basisinkomen bestrijdt ook de armoede, die het gevolg is van het niet om kunnen gaan met deze bureaucratie.

Een haalbaar en betaalbaar basisinkomen

Algemene voorzieningen hebben meestal meer democratisch draagvlak dan herverdeling van geld naar een kleine groep. Een basisinkomensgarantie waarbij subsidies en belastingvoordelen voor laag-betaald werk, toeslagen, uitkeringen en uitvoeringskosten gecombineerd worden tot één budget voor een onvoorwaardelijk basisinkomen met progressieve belasting, een verzilverbare heffingskorting, *negative income tax*³⁹⁾, is aantoonbaar een haalbaar plan. Het Nederlandse stelsel van inkomensondersteuning voor de zwakkeren in de samenleving, uitkeringen, toeslagen en andere regelingen, is gevoelig voor fraude (al is die relatief klein) en er is een gigantisch controleapparaat nodig om te zorgen dat alleen mensen die recht hebben op deze ondersteuning, deze ontvangen. Andere ongewenste gevolgen zijn de armoedeval en de participatiewet.

Ons stelsel is aan vernieuwing toe. De Piratenpartij wil een systeem dat mensen niet vast houdt in armoede maar de vrijheid biedt om zich te ontplooiën. Het liefst zonder privacyschending en met een soort automatische werking. De Piratenpartij wil het sociale zekerheidsstelsel omvormen met de volgende uitgangspunten:

- onvoorwaardelijk;
- laagdrempelig;
- fraudebestendig (door eenvoud);
- geen privacyschendende controles;
- persoonlijk - dus géén kostendelersnorm;
- bijverdienen moet lonen;
- rechtvaardig voor arbeidsongeschikten.

Maak Nederland schuldvrij

De samenleving lijdt onder de misstanden in de Nederlandse schuldenindustrie. De schuldeiser ziet zijn geld niet terug, schuldenaars worden letterlijk ziek van ellende, relaties lopen op de klippen en kinderen groeien op in chaos. De belastingbetaler is uiteindelijk honderden miljoenen kwijt aan een uitdijend bureaucratisch moeras.⁴⁰⁾

Daarom wil de Piratenpartij:

- stoppen met het beboeten van armoede - geldgebrek los je niet op met boetes;
- de wanpraktijken bij incassobureaus aanpakken - weinig schuldenaren kennen en halen hun recht;

bijdragen aan groei, zoals het overmatig verzorgen van bedrijven. We willen de grootte van de overheid actief afstemmen op onze behoeften. De Piratenpartij wil investeren in de overheid: in talent en in de uitvoering.⁴¹⁾

Economische stabiliteit

De overheid is er om publieke voorzieningen te leveren. Bezuinigingen leveren de bevolking uit aan marktwerking. Tijdens een recessie lukt het de private sector niet de productie van goederen en diensten op peil te houden. We willen verzachtend beleid als de economie even tegenzit. Overheidsuitgaven zijn nodig om te zorgen voor economische stabiliteit voor de mensen thuis. Ontvangt de overheid minder belastingen dan ze uitgeeft dan levert ze een nettobijdrage aan de nationale koopkracht. De Piratenpartij wil investeren in het bestaan en de toekomst van mensen.⁴²⁾

Economische vrijheid

We willen vrijheid om mee te doen met de economie en lokale zeggenschap. Grote bedrijven mogen niet de baas spelen. Fusies en overnames kosten vaak banen. Wie dat wil moet eerst aantonen dat er geen nadeel is voor consumenten en werkenden. Een stevige handhaving van de mededinging levert 2-4% extra groei. De Piratenpartij wil de mededingingsregels nieuw leven inblazen en de handhaving serieus nemen.⁴³⁾

Groene investeringen

We willen betaalbare energie. Tekorten jagen de inflatie aan. Om te zorgen dat de kosten niet bij de mensen thuis terechtkomen moet energie weer in gemeenschapshanden komen. Het publiek dient meer te zeggen te krijgen over energie, zelfs als het klimaat niet zou veranderen. De Piratenpartij wil door strategische investeringen in groene energie de prijzen beheersen, en de weg vrijmaken voor toekomstige vooruitgang.

Klimaatrechtvaardigheid

De maatregelen om de klimaatverandering te beperken, gaan nu te vaak ten koste van mensen met een krappe beurs, terwijl mensen die het al ruim hebben en industrieën profiteren van de voordelen. Wij willen juist dat gewone burgers profiteren, bijvoorbeeld door betere isolatie van woningen, het gelijktrekken van de energiebelasting tussen burgers en grote bedrijven, en hogere belasting op vervuiling zodat de inkomstenbelasting omlaag kan.

Beteugel informatiemonopolies

Informatiemonopolies belemmeren technische en economische vooruitgang. De exclusieve rechten die door zogenaamde 'intellectuele eigendoms wetten' worden verleend, leiden tot concurrentiebeperkend gedrag: lage productie volumes, marktcontrole, technische ontwikkeling en investeringen temporiseren. Technologie die slechts is bedoeld om reparatie van een apparaat door derden onmogelijk te maken is uit den boze. Daartoe moeten uitzonderingen op het auteursrecht worden verdiept. De dienst 'intellectuele eigendomsrechten' van het Ministerie van Justitie en Veiligheid hoort thuis bij Economische Zaken. De Piratenpartij wil mededinging zijn werk laten doen om toegang tot kennis en cultuur te bevorderen.⁴⁴⁾

Een gezond verdienmodel voor het internet

Gedragsgesichte advertenties worden meestal gebruikt door verkopers van lagere kwaliteit die hogere prijzen vragen voor identieke producten.⁴⁵⁾ Naast het schaden van het welzijn van de consument, creëert de schaal waarop ad-tech bedrijven enorme hoeveelheden persoonlijke gegevens verzamelen barrières voor toegang tot de markt. Het geautomatiseerde proces van gegevensverzameling en het plaatsen van advertenties door

- dat informatie *over* jou *voor* jou beschikbaar is;
- dat overheid en bedrijven geanonimiseerd en geaggregeerd openbaar maken:
  - gebruikte algoritmen,
  - analysemethoden,
  - trainingsdata
- trainingsdata die bestaan uit persoonsgegevens met de nodige privacy waarborgen inzichtelijk worden gemaakt.

Mededinging in de interne markt

Concentratie en marktmacht hebben negatieve gevolgen voor de samenleving.⁴⁸⁾ Het consumentenwelvaartsmodel voor mededinging dat in Europa wordt toegepast negeert grote delen van de economie, met inbegrip van toeleveringsketens en de arbeidsmarkt.⁴⁹⁾

Inclusieve economie

Piraten onderschrijven beleid dat het welzijn van mensen verbetert ongeacht hun ras, geslacht of etniciteit. Fusies kunnen de diversiteit binnen bedrijven verslechteren en vrouwen ervan weerhouden de professionele ladder te beklimmen.⁵⁰⁾ Onder de consumentenwelzijnsnorm worden deze kwalijke gevolgen irrelevant geacht. Een mededingingsnorm moet rekening houden met de impact van fusies op gemarginaliseerde groepen.

Inflatie

De huidige inflatie is voornamelijk een aanbod-inflatie die voortvloeit uit het vermogen van bedrijven met marktmacht om de prijzen te verhogen.⁵¹⁾ Dit leidt tot een algemene prijsstijging die een zichzelf in stand houdende spiraal kan veroorzaken. Mededinging zorgt voor lagere prijzen. Piraten willen prijsopdrijving indammen met prijsmaatregelen en een meevallerswinstbelasting.

Arbeidsmarkt

Gebrek aan concurrentie is de reden waarom de reële lonen niet stijgen. Werkgevers hebben marktmacht op de arbeidsmarkt. Marktmacht betekent dat werkgevers loonzettingsmacht hebben: zij kunnen het loon lager zetten dan het gangbare marktloon zonder dat werknemers massaal op zoek kunnen gaan naar beter betaald werk.⁵²⁾

Kwijtschelden studieschuld

Naast een demotiverende werking om (door) te studeren verzwakt de studieschuldenlast door het leenstelsel de positie voor starters op de arbeidsmarkt. Kwijtschelding van de studieschulden leidt tot meer banen en economische groei.⁵³⁾

Minimumloon

Bedrijven met een dominante positie hebben niet alleen monopoliemacht om de klant te veel te vragen, maar kunnen ook monopsoniemacht uitoefenen om werknemers te weinig te betalen. Een minimumloon beperkt de loonzettingsmacht van bedrijven. Piraten willen een toereikend minimumloon dat minimaal conform de Europese norm.⁵⁴⁾

Basisinkomen versus loonkostensubsidie

Loonkostensubsidies drukken voor laagbetaald werk de lonen over de gehele linie. Door mensen een prikkel te geven om te werken, stellen dergelijke subsidies werkgevers in staat om minder te betalen. Voor een deel komt het geld terecht bij de werkgever in plaats van bij de werknemer.

Winstdeling

Wanneer een bedrijf met 100 werknemers winst maakt, is het wel zo eerlijk als de medewerkers daar ook de vruchten van plukken. Dat kan goed via bijvoorbeeld het uitkeren van werknemersaandelen.

Andere vormen van waardering

In vergelijking met andere Europese landen heeft Nederland de minste vrije feestdagen. Extra vrije tijd is een teken van waardering voor de werknemers.

De Piratenpartij wil:

- het aantal betaalde vakantiedagen uitbreiden naar dertig per jaar;
- vijf extra officiële vrije feestdagen, waaronder 5 mei;
- minimaal vier weken betaald verlof voor partners bij de geboorte van een kind;
- dat de werkgever de reistijd boven een half uur 'onproductieve tijd' enkele reis betaalt;
- recht op thuiswerken waar mogelijk.

Mededinging versterkt de democratie

Hoge concentraties van economische macht tasten de rechtsstaat aan en ontwrichten de democratie. De rol van mededinging is het voorkomen van een opeenhoping van ontoelaatbare economische macht en het openhouden van kanalen voor politieke discussie en participatie, zoals nieuwsmedia of online platforms.⁵⁷⁾

Beschermen van de mededinging

De kosten die marktmacht met zich meebrengt worden geschat op ten minste 7 procent van het BBP.⁵⁸⁾ Bedrijven hebben marktmacht als ze bijvoorbeeld: prijzen kunnen bepalen; prijsdiscriminatie kunnen toepassen; handelsvoorwaarden kunnen opleggen; de toegang van concurrenten kunnen beperken of controleren; of bovennormale winsten kunnen behalen. Een effectieve mededingingsnorm dient verder te kijken dan het prijseffect op korte termijn voor consumenten en op wetenschap gebaseerd zijn.⁵⁹⁾ Kwaliteit, privacy en innovatie worden steeds belangrijker in de economie van de 21e eeuw.⁶⁰⁾

Een moderne mededingingsnorm voldoet aan een aantal essentiële criteria:

1. Individuen, kopers, consumenten en producenten beschermen;
2. kansen voor concurrenten behouden;
3. Individuele autonomie en welzijn bevorderen; en
4. het verspreiden en deconcentreren van private macht.

Piraten stellen de effectieve mededingingsnorm voor:

“Toezichthouders en rechtbanken dienen het behoud van concurrerende marktstructuren te handhaven die natuurlijke personen, afnemers, consumenten en producenten beschermen; mogelijkheden voor concurrentie in stand houden; persoonlijke autonomie en welzijn bevorderen; en private macht verspreiden als het hoofdoel van het mededingingsbeleid.”

Europese mededingingsautoriteit

De samenhang tussen arbeidsproductiviteit en beloning is verbroken. Steeds meer beloning gaat naar de houders van de intellectuele rechten: auteursrecht, patenten, merken. Onderwijs en opleiding zijn vitale componenten voor de vooruitgang van de samenleving en het behoud van een productieve beroepsbevolking.

Platforms versus Consumenten

De grote technologiebedrijven blijven hun marktmacht uitbreiden door het verwerven van potentiële concurrenten. Vele fusies hebben de keuze van de consument - bijvoorbeeld voor sociale-mediaplatforms als Facebook, Instagram en WhatsApp - sterk verminderd. Mensen geven hun privacy uit handen. Het verzamelen van een veelheid aan persoonlijke gegevens en het gebruik ervan is uiterst lucratief, maar misleidend voor de consument. Internet platforms, waaronder sociale media, dienen te voldoen aan deze vijf vrijheden, gebaseerd op soortgelijke principes voor vrije software: (1) Privacy, (2) Eigenaarschap, (3) Interoperabiliteit, (4) transparantie en (5) controle over de algoritmes en zelfbeschikking. Dus geen leeftijdschecks, surveillance en censuur, maar moderatie gedreven door de gemeenschap, op basis van transparante regels.⁶¹⁾

Platforms versus Concurrenten

Bij technologische vernieuwingen ontstaat een race om het monopolie. Aanloopverliezen worden genomen om minder kapitaalkrachtige concurrenten uit de markt te drukken. Zodra de monopolistische positie is bereikt, is er afhankelijkheid van de diensten van de platformaanbieder. Belastingvoordelen door het opvoeren van excessieve verliezen moeten worden beperkt. MKB en zzp'ers verdienen een eerlijker kans in deze markten.

De Piratenpartij wil:

- een passende verdeling van de beloning voor de groei van de arbeidsproductiviteit;
- verkorting van de duur van patenten en auteursrecht;
- een ruimere toegankelijkheid van beroepsopleidingen en hoger onderwijs;
- transparante belastingafspraken;
- lobbytransparantie;
- controle van wetgeving op uitvoerbaarheid en betaalbaarheid, met name ook voor kleine bedrijven;
- dat op een platform gedeelde persoonlijke gegevens alleen mogen worden gebruikt voor het duidelijke doel;
- strenger toezicht op concurrentiebeperking door verticale integratie;
- handhaving van het verbod op marktbedervende prijzen;
- platforms verplichten tot en houden aan neutraliteitsregels om te waarborgen dat iedereen die zaken doet op dat platform gelijke kansen heeft;
- structurele scheiding van diensten: bijvoorbeeld een handelsplatform mag niet in concurrentie treden met de andere verkopers op hetzelfde platform;
- persoonlijke data mee kunnen nemen naar een ander platform, zie: interoperabiliteit.

Weerbare economie

De Covid-19 crisis legde een gebrek aan weerbaarheid bloot. In 2019 winstgevende bedrijven klopten binnen een paar maanden bij de overheid aan voor steun. De lockdown veroorzaakte vrijwel meteen een tekort aan beschermingsmiddelen en bepaalde medicijnen. Vergroting van de weerbaarheid van de economie begint door een einde te maken aan de extractie praktijken en belastingontwijking – het zogeheten roofkapitalisme. Om beter tegenslag op te kunnen vangen moet de huidige praktijk van excessief vermogen onttrekken aan bedrijven stoppen. De terugkoop van eigen aandelen en buitenproportionele beloningspakketten voor het management gaan ten koste van de productiemiddelen, de inkomens van werknemers, de lange-termijn levensvatbaarheid van het bedrijf en de economie als geheel. Bedrijven opereren nog onvoldoende op een wijze die henzelf en hun werknemers economisch weerbaar maken; daarom willen we bedrijven anders gaan besturen. De Piratenpartij wil de helft rechtstreeks door werknemers verkozen vertegenwoordigers in bestuurs- en toezicht-raden.

Tax Rulings

Belastingontwijkingsconstructies, '*Tax Rulings*', die voornamelijk maar niet uitsluitend met grote internationale ondernemingen worden overeengekomen, zijn een van de meest dringende problemen van deze tijd. De nodige transparantie is ver te zoeken.

Dividendbelasting

De dividendbelasting is vanaf 2007 omlaag gegaan naar 15 procent. Alleen buitenlandse beleggers profiteren hiervan. De Nederlandse belegger heeft enkel een extra administratieve last want die moet het verrekenen met de inkomstenbelasting. De Piraten willen de dividendbelasting - weer - optrekken naar het Europees gemiddelde.

Van belasting op arbeid naar belasting op grondstoffen

Om economische activiteit op duurzame wijze te bevorderen stellen wij verlaging van belasting op arbeid en verhoging van belasting op grondstoffen voor. Dit stimuleert arbeidsparticipatie en zet een rem op grondstoffenverspilling. De Piratenpartij wil de volledige kosten van productieketens inzichtelijk zodat verkapte subsidies en stimuleringsmaatregelen en perverse prikkels transparant zijn en kunnen worden afgeschaft.

Van belasting op inkomen naar belasting op vermogen

Discussies omtrent nivellering gingen meestal over de inkomensverdeling. Die is in Nederland in vergelijking met het buitenland zo scheef nog niet. Uit onderzoek van de OESO⁶²⁾ blijkt echter dat Nederland een hoge vermogensongelijkheid heeft. De allerrijksten betalen vaak maar weinig inkomstenbelasting. Door vermogen in bedrijven en andere bezittingen te houden, de Box 2 belastingen, wordt veel inkomstenbelasting ontweken. Vermogensbelasting maakt het belastingstelsel progressiever. Nu betaalt de laagvermogende Nederlander relatief veel. Met een goede vermogensbelasting kunnen andere belastingen omlaag⁶³⁾. In Spanje werkt dit al decennialang goed in de praktijk.⁶⁴⁾

De Piratenpartij wil:

- afschaffen innovatiebox;
- de fiscale aftrekbaarheid van rente op schulden beperken;
- een minimumtarief voor de winstbelasting van tenminste 25%;
- het belastingtarief op de door particulieren ontvangen vermogenswinsten verhogen;
- een 'exitbelasting' bij het verplaatsen van kapitaal, om een einde te maken aan ontwijking vermogensbelasting;
- in de EU pleiten voor een uniforme exitbelasting voor alle lidstaten.

Betaalbare woningen voor starters door afbouw hypotheekrenteaftrek

Hypotheekrenteaftrek kost de staatskas jaarlijks miljarden. Dit verdwijnt in hogere huizenprijzen. Hierdoor zijn woningen in Nederland kunstmatig duur en kunnen starters geen woningen meer kopen. Het is bovendien een verkapte subsidie aan banken, aangezien de overheid hiermee één van hun belangrijkste producten subsidieert). Verder is het in feite een 'subsidie' voor particuliere schuld, die ook nog eens grotendeels bij de grootste inkomens (met de duurste huizen) terecht komen. Daarom bouwen we de hypotheekrenteaftrek af, in navolging van het advies van woningmarkt experts. We beginnen bij het aftoppen van de hypotheekrenteaftrek boven een plafond van miljoen euro (dus bij een huis van 1.500.000,- is de HRA tot 1.000.000,- aftrekbaar) en bouwen dit plafond geleidelijk af. Van de opbrengsten verlagen we de inkomstenbelasting. Door deze combinatie van maatregelen stijgt de koopkracht van vrijwel alle Nederlanders.

Belasting op winstverschuiving

Internationale belastingconcurrentie en winstverschuiving hebben geleid tot een grote teruggang van de effectieve vennootschapsbelastingtarieven.

Private Equity

Private Equity fondsen kopen bedrijven op om er geld aan te onttrekken door ze te overladen met schulden, zonder rekening te houden met toekomstige productiviteit. Lagere belastingen zijn in feite een overdracht van geld van de belastingbetalers naar Private Equity, ze verhogen de winst zonder economische waarde toe te voegen. Hoe je het ook bekijkt, het is duidelijk dat de opbrengsten voor Private Equity bedrijven de risico's ver overtreffen. Dat is niet goed voor de vrije markt. Piraten willen het deel van de winst van de Private Equity partners, "*carried interest*", als gewone inkomsten belasten.

Belastingheffing op topinkomens

Topmanagers worden betaald voor marktmacht.⁶⁷⁾ Empirisch onderzoek laat zien dat er geen verband bestaat tussen een verlaging van de belastingtarieven aan de top en economische groei. De stijging van de topinkomens heeft zich niet vertaald in een hogere economische groei. Het optimale belastingtoptarief houdt rekening met (1) arbeidsaanbod, (2) belastingontwijking, (3) salarisonderhandelingen.⁶⁸⁾ Niet alle vermogensaanwas telt fiscaal als inkomen. De Piratenpartij wil alle vermogensaanwas eerlijk belasten, zoals rekening houden met eerdere verliezen.

Belasting op financiële transacties

*High Frequency Trading*⁶⁹⁾ (HFT) is de geautomatiseerde flitshandel in effecten: transacties in hoge aantallen met vaak lage marges. De overige aandelenbeleggers, waaronder pensioenfondsen betalen de prijs. Een kleine belasting op alle financiële transacties maakt een groot deel van de HFT onaantrekkelijk. De markten worden zo veiliger - minder volatiel. Extra inkomsten voor de staatskas zijn een prettige bijkomstigheid. De financiële transactiebelasting⁷⁰⁾ (FTT) is bedoeld als instrument om langetermijn-, buy-to-holdstrategieën en geduldige investeringen aan te moedigen.

Belasting op excessieve winsten

Een crisissituatie kan vraag en aanbod op de markt verstoren, waarbij sommige handelaren woekerprijzen vragen voor hun producten. Normaliter lopen winstpercentages uiteen van 6 tot 8 procent. Een oplopende heffing op winsten boven de 8 procent kan voorkomen dat handelaren perverse prikkels krijgen om een crisissituatie uit te buiten en de crisis verder te verergeren. Een moderne overwinstbelasting is de stijging van de beurswaarde te belasten van bedrijven die profiteren van buitengewone omstandigheden.⁷¹⁾

Ethisch aanbesteden

De overheid doet in aanbestedingen geen zaken met bedrijven die extractieve verdienmodellen hanteren. Zo voorkomen we dat belastinggeld in de zakken van aandeelhouders belandt. Belastinggeld is bedoeld om het leven van alle burgers te verbeteren, niet voor excessieve verrijking van aandeelhouders. Ook houden de overheden bij aanbestedingen rekening met de impact op gezondheid en het milieu van de bedrijven.

Aanbestedingen van structurele aard, zoals kinderopvang, dienen zo veel mogelijk te worden vermeden. Deze voorzieningen moet de overheid zelf organiseren.

Maak groente en fruit BTW-vrij

Gezond eten is een basisbehoefte en we willen dat die voor iedereen betaalbaar blijft. Ongezond voedsel is op dit moment goedkoper dan gezond voedsel, en dat is een risico voor de volksgezondheid. De ~~BTW~~-verlaging voor groente en fruit kan met een suikertaks op gezoete dranken worden gefinancierd.⁷²⁾ De Piratenpartij wil onbewerkte groente en fruit ~~BTW~~-vrij maken.

Commons

Buffers

De Piratenpartij is voor verdere verhoging van de buffers in de financiële sector, met name wat betreft risicodragend eigen vermogen.

Nutsbank

De Piratenpartij is voor het oprichten van een publieke bank die zich alleen bezighoudt met sparen en betalen.⁷³⁾

Cryptovaluta

Piraten willen contant geld beschermen vanwege de anonimiteit, met inbegrip van digitaal contant geld. Anoniem betalen moet mogelijk blijven. Een eis aan de Central Bank Digital Currency (CBDC) moet zijn dat de mogelijkheid wordt ingericht om kleine bedragen anoniem te kunnen blijven betalen - zowel contant als digitaal. Een anonieme prepaid betaalkaart zou dit al faciliteren. De verkoper hoeft niet te weten wie er betaalt. De bank hoeft niet te weten wie er betaalt. De overheid hoeft niet te weten wie er betaalt. Het simpele feit dat er is betaald - dat is wat telt.

Cash is King

Met contant geld betalen gaat gewoon door ook als de stroom uitvalt. De keuze om anoniem te betalen is in een samenleving waarin surveillance massaler mogelijk is belangrijker dan ooit. Contant geld blijft te prefereren om redenen van overzicht en privacy.

Geen negatieve spaarrente voor particulieren

Banken mogen geen negatieve rente rekenen over het saldo op spaarrekeningen van particulieren.⁷⁴⁾

Controle over ons geld terugkrijgen

In de huidige situatie wordt geld gecreëerd door banken die hier zelf een commercieel belang bij hebben. Om minder afhankelijk te worden van deze banken wil de Piratenpartij complementaire munten en alternatieve betalingssystemen stimuleren; zowel in de vorm van contant als digitaal geld.

Op lange termijn willen we geldcreatie onderbrengen bij een onafhankelijk, transparant werkend orgaan dat hier geen commercieel belang bij heeft, zodat geld wordt gecreëerd in het algemeen belang. Het gecreëerde geld dient niet terecht te komen bij commerciële banken en andere grote bedrijven, maar direct bij mensen. Op deze manier transformeren we de falende 'trickle-down economy' in een 'trickle-up economy'.

Regionale Ontwikkeling

Regionale ontwikkeling is cruciaal is voor het bevorderen van economische groei en het verbeteren van de levenskwaliteit. Regionaal beleid raakt het leven van de burger, vooral omdat er nog steeds grote sociale en economische ongelijkheden bestaan tussen verschillende regio's. Regionale ontwikkeling moet meer prioriteit krijgen om een rechtvaardiger en meer verenigd Nederland te scheppen, gebaseerd op principes van gelijkheid, participatie en ecologische verantwoordelijkheid.

Investeren in de regio

Regionale gebieden hebben vaak te maken met zeer specifieke vraagstukken. Milieuschade als gevolg van klimaatverandering, deïndustrialisatie als gevolg van de economische crisis, moeilijke toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, en demografische veranderingen hebben per regio andere effecten.

armoedegrens). Dit is onacceptabel.

De weerbaarheid van de economie moet een speerpunt van het NL BES-beleid te zijn. Toerisme is een te smalle inkomstenbasis. Verbreding kan van de eilanden een krachtige handels- en informatiehub tussen Zuid-Amerika en Europa maken. De Piratenpartij wil een betaalbare veerdienst tussen de eilanden.

De beperkte populatie van de BES eilanden en de afhankelijkheid van een sterk fluctuerende arbeidsmarkt maken het een ideale plek voor experimenten met een universeel, onvoorwaardelijk basisinkomen.

Gezondheidszorg

Goede en tijdige gezondheidszorg, lichamelijk, geestelijk en sociaal, is een recht. Het begint met toegankelijkheid voor iedereen, ongeacht afkomst, religie, status, inkomen, gender of zorgpolis. De Piratenpartij stelt welzijn en zelfbeschikking van patiënten centraal.

Vertrouw de vakmensen

Coöperatie, in de Engelstalige literatuur vaak beschreven als Commons, is het model van samenwerking waar Piraten zich in herkennen. Vertrouwen – in dit geval in vakmensen – kenmerkt de basishouding van de Piraten. Ook de organisatie van de gezondheids- en welzijnszorg kan beter bottom-up dan top-down. Een geslaagd voorbeeld is Buurtzorg.⁷⁵⁾

Gezondheid, Medicijnen en Patenten

Afschaffen eigen risico

Het verplichte eigen risico is een straf op (chronisch) ziek zijn. Het leidt tot het uitstellen of vermijden van zorg. Dat is gevaarlijk en heeft uiteindelijk hogere kosten tot gevolg.

Medische gegevens zijn potentieel een goudmijn voor zorgverzekeraars en leveranciers van medische software. Als – bijvoorbeeld – een verzekeraar deze gegevens op kan vragen in ruil voor een lagere premie, dan is het goed mogelijk dat privacy onbetaalbaar wordt.

- Het verstrekken van privé-gezondheidsinformatie moet ontmoedigd worden. Korting bieden (op bijvoorbeeld een verzekering) voor deze informatie wordt verboden.

Betere balans

De term 'gezondheid' interpreteren we breed: fysiek, geestelijk en sociaal. Al deze aspecten dienen wet- en regelgevers gelijkwaardig mee te wegen, evenals de financiering van de specialisaties.

Farmaceutische patenten

Universiteiten en onderzoeksinstituten moeten wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de gezondheidszorg kunnen verrichten zonder te worden belemmerd door patenten. De overheid moet een grotere rol krijgen in de ontwikkeling van geneesmiddelen en behandelmethoden, zodat ook minder winstgevende behandelingen voor een redelijke prijs op de markt kunnen worden gebracht. De farmaceutische industrie kan daarin samenwerken met universiteiten.

Toegang tot essentiële geneesmiddelen

Het in 2015 - tegen de bezwaren van het werkveld in - verschuiven van jeugdzorg naar de gemeenten ging gepaard met inkrimping van de budgetten. De zorg is vaak niet adequaat, met name in de Jeugd-GGZ. De kwaliteit is afhankelijk geworden van de aanwezige expertise in de gemeenten. De onderlinge verschillen in budgetten, toegankelijkheid en kwaliteit zijn groot. Gemeentes stellen ieder afzonderlijk een zorgpakket samen; er is sprake van rechtsongelijkheid omdat de zorg afhangt van de postcode.

De Piratenpartij wil:

- decentralisatie van de jeugdzorg ongedaan maken; verantwoording en regelgeving horen bij de provinciale en nationale overheid;
- financiering van de Jeugd-GGZ terug naar de zorgverzekeraar; jeugd-GGZ is gespecialiseerde zorg waar gemeenten niet over zouden moeten beslissen;
- beter toezicht op de kwaliteit en toegankelijkheid van de geleverde zorg; ongeacht het vorige punt beter toezicht op de budget-allocatie;
- betere aansluiting jeugdzorg en jeugdhulp bij kinderrechtenverdrag.
- betere aansluiting jeugdzorg op hulp voor volwassenen en een urgentiestatus voor een woning, zodat hulpverlening niet ineens compleet wegvalt als je 18 wordt

Geschillenoplossing

Geschillen voorkomen is beter dan ze oplossen. De juridische besluitvorming – over bijvoorbeeld voogdij – is niet transparant. Eerlijkheid en openheid kan heel wat geschillen voorkomen. Indien het toch tot een geschil komt, lopen ouders tegen problemen aan. Bij rechtszaken mogen alleen direct betrokkenen aanwezig zijn. Toegang tot rechtszittingen is voor bijvoorbeeld stiefouders, vertrouwenspersonen en betrokken familieleden beperkt. Er is geen juridische ondersteuning voor kinderen.

De Piratenpartij wil:

- transparantie van besluitvorming bij maatregelen;
- uitbreiding van de toelating bij rechtszittingen;
- ook voor kinderen juridische ondersteuning.

Geen profilering van kinderen

Op een aantal plaatsen in Nederland vinden onder de naam “kansencirkel” proeven plaats met *Getting It Right For Every Child*⁸²⁾ (GIRFEC), een van oorsprong Schots systeem. Hierin worden kwetsbare kinderen aangewezen en gevolgd. Ze krijgen een '*named person*' toegewezen die een schakel vormt tussen diverse jeugdinstanties. Dit is geen vraaggestuurde hulp en begint met wantrouwen. Er worden veel data verzameld over de betrokken kinderen en het is niet duidelijk hoelang deze worden bewaard, met wie ze worden gedeeld en voor wat voor doeleinden gebruikt, zoals voor het maken van een risicoprofiel.⁸³⁾ In Schotland is de '*named person*' inmiddels afgeschaft en in Nieuw Zeeland het hele programma. Geen GIRFEC.

GGZ

Een welvarend land als Nederland zou in staat moeten zijn om goede geestelijke gezondheidszorg (GGZ) te bieden aan al haar inwoners. Door slecht beleid en bezuinigingen is het tegendeel waar: de GGZ is in crisis.

Vertrouwen in de GGZ

De Nederlandse Zorgautoriteit (NZA) verplicht psychiaters en psychologen om vragenlijsten en diagnose-informatie over hun cliënten aan te leveren. De lijsten beslaan een brede verzameling sociale en mentale problemen, die de behandelaar een score moet geven om de ernst aan te duiden. De Piratenpartij wijst deze onmatige datahonger van de hand.

— — — — —

- duidelijke brieven te schrijven (op B1 niveau);
- om één loket voor mantelzorgers;
- de mantelzorger zelf te helpen, en niet door te verwijzen.
- nieuwe regelgeving te toetsen op regelkolder;
- landelijk en lokaal beleid beter op elkaar af te stemmen;
- meer uniformiteit aan te brengen in de uitvoering van landelijke wet- en regelgeving op lokaal niveau.

Vrijwillig Levenseinde

De Piratenpartij staat voor zelfbeschikkingsrecht. Mensen die vinden dat ze klaar zijn met hun leven, moeten recht krijgen op euthanasie. Het alternatief is namelijk zelfmoord. Wel moet er voldoende psychische hulp aanwezig zijn.

Patiëntgegevens

Nadat in 2011 het wetsvoorstel EPD (Elektronisch Patiënten Dossier) unaniem door de Eerste Kamer is verworpen, staat de wetgeving op dit punt stil. Ondertussen zijn alle zorgverleners *wel* doorgegaan met het elektronisch opslaan van patiënten-gegevens. Het gevolg is een lappendeken van oplossingen zonder onderlinge afstemming. De enige geregelde data-uitwisseling in de gezondheidszorg vindt plaats via het LSP (Landelijk Schakelpunt) - wat het overigens vaak laat afweten. Bij geen enkel huidig EPD is voldoende gewaarborgd dat de patiënt controle heeft over wie de persoonlijke data in kan zien.

Centrale opslag van medische informatie mag alleen gebeuren als deze opslag door de persoon zelf is aangevraagd (bijvoorbeeld voor allergieën).

Zorgverleners en data

Als een zorgverlener stopt of failliet gaat, is het onduidelijk wat er met de patiëntgegevens moet gebeuren.

De Piratenpartij wil:

- dat elke zorgverlener van alle data een kopie ook op een andere plek opslaat waar de *patiënt* controle heeft over die data;
- dat het onmogelijk wordt dat curatoren (bij faillissementen) de gezondheid van patiënten schaden door patiëntgegevens achter te houden 'omdat die geld waard zijn'.

Patiëntendata is en blijft eigendom van de patiënt

De gegevens van en over de patiënt zijn en blijven altijd eigendom van de patiënt zelf. Het moet daarom altijd inzichtelijk zijn aan wie gegevens (op een need-to-know basis) beschikbaar zijn gesteld. Gegevens mogen door zorgaanbieders nooit gedeeld worden met derden, inclusief zorgverzekeraars, zonder expliciete geïnformeerde toestemming van patiënten.

Het is vaak mogelijk om brongegevens van een *audit trail* te voorzien. Daar kan in staan welke details door welke instantie zijn ingezien en/of gedeeld met derden zoals verzekeraars of apothekers. De eigenaar van de data moet de audit trail online kunnen inzien. De metadata in de audit trail zijn privacygevoelig en moeten - net zoals medische gegevens - als bijzondere persoonsgegevens worden aangemerkt.

Privacy by design en open source

Systemen die deze data verwerken en inzichtelijk maken voor de burger moeten deze data beschermen met passende maatregelen. Om dit te kunnen garanderen en toetsen moeten deze systemen gebouwd zijn met open source software en ontwikkeld met privacy en security by design.

— — — — —

Zorgstelsel

Marktwerving in de zorg heeft niet geleid tot verbetering van de zorg. Wachtlijsten zijn opgelopen. Het eigen risico werpt drempels op. Vier grote verzekeraars maken de dienst uit. De verzekeraars besteden door een gebrek aan financiële prikkels weinig aandacht aan preventie.

De Piratenpartij wil:

- Het zorgverzekeringsstelsel vervangen door een nationaal zorgfonds;
- meer prikkels voor preventieve gezondheidszorg.

Geïntegreerde aanpak zorg en armoede

Goede zorg is bepalend voor ons welzijn. Dit is te belangrijk om te laten afhangen van iemands financiële situatie of sociaal vangnet. Goede zorg is een mensenrecht, geen luxeproduct. Wij staan voor een goede, persoonlijke en lokale zorg, waarin zorgbehoevenden altijd zelf de regie houden. Wij stimuleren een gezonde levensstijl. Niet door mensen voor te schrijven hoe ze hun leven moeten leiden, en ook niet via financiële prikkels, maar door goede informatieverstrekking die mensen helpt gezonde keuzes te maken. Welzijn omvat meer dan alleen lichamelijke gezondheid. Armoede en eenzaamheid zijn belangrijke veroorzakers van stress en moeten een halt toe worden geroepen. Reclame voor verslavende middelen en gewoontes, zoals gokken, wordt strafbaar.

Bloeddonatie door homoseksuelen

Op dit moment is het als homoseksuele man slechts mogelijk om bloed te doneren als je minstens twaalf maanden in een monogame relatie verkeert. Dit is gebaseerd op achterhaalde vooroordelen over het gedrag van mensen uit de LGBT+ gemeenschap en discrimineert ten opzichte van heteromannen.⁸⁴⁾

De Piratenpartij wil:

- dat uitsluitend risicovol gedrag een uitsluitingscriterium mag zijn;
- dat een organisatie die een dienst aan ziekenhuizen verleent geen discriminerende regels mag opleggen aan donoren.

Geboortebeperking en zwangerschapszorg

Toegang tot gezondheidszorg is een mensenrecht. Vrouwen hebben recht op toegang tot reproductieve gezondheidszorg.

De Piratenpartij wil:

- abortus uit het Wetboek van Strafrecht;
- de verplichte bedenktijd afschaffen;
- de abortuspil beschikbaar maken bij de huisarts;
- een basispakket met:
  - diverse vormen van anticonceptie;
  - fysiotherapie zwangerschap;
  - een kraampakket.

Een beleid dat echt waarde hecht aan gezinnen is een beleid dat de zwangerschapsbeslissingen van alle vrouwen ondersteunt en gezinnen helpt. We willen toegankelijke anticonceptie- en abortushulpverlening om onbedoelde zwangerschappen te voorkomen of te beëindigen wanneer een vrouw besluit dat dit de beste handelwijze is onder haar omstandigheden.

De bestaande methoden om wetenschappelijke data te delen blijken snelle ontwikkeling van medicijnen en vaccins tegen COVID-19 te belemmeren. Wetenschappers hebben daarom zelf een open-source model opgezet om data snel voor iedereen beschikbaar te maken. Iedereen deelt bevindingen en gebruikt die van anderen om behandelingen te verbeteren.

De Piratenpartij wil dat dit model voortaan in de hele wetenschap gebruikt wordt. Intellectueel eigendom mag nooit de gezondheid van mensen in gevaar brengen.

Diversiteit in het OMT

Bij deze en komende medische crises moet er een meer divers samengesteld crisisteam komen met experts uit verschillende disciplines (niet-medici - psychologen, economen, patiëntenverenigingen), ook van buiten de zorgsector. Daardoor zal zij in staat zijn meer afgewogen beslissingen te nemen. De nadruk lag nu erg op de grote ziekenhuizen en de IC's en er was te weinig aandacht voor verpleeghuizen;

Wees eerlijk en transparant

Doordat wetenschappelijke adviezen en beleidsadviezen werden vermengd, is het beeld ontstaan van een oneerlijke en onbetrouwbare overheid. Het mondkapjesadvies is daarvan een goed voorbeeld. Mensen zijn prima bereid om adviezen op te volgen, zolang ze begrijpen waarom die zo zijn. Wetenschappelijk advies dient open en toetsbaar te zijn, en volledig onafhankelijk van beleidsadvies tot stand te komen. Bij beleidsadvies dienen de gebruikte informatie en de gemaakte afwegingen transparant te zijn. Het is belangrijk open en eerlijk aan te geven dat adviezen en beleid op basis van nieuwe informatie en voortschrijdende inzichten kunnen veranderen.

Neem serieuze critici serieus

Als critici genegeerd of zelfs geridiculiseerd worden, maar achteraf gelijk blijken te hebben, al is het maar ten dele, maak je jezelf als overheid(sorgaan) ongeloofwaardig en ondermijnt dit het vertrouwen in de aanpak van de crisis.

Strategische voorraden en "medisch reservisten"

Wanneer enkel gestuurd wordt op directe kostenefficiëntie, is er geen enkele buffer als er iets meer patiënten zijn dan normaal, zoals tijdens een pandemie. Er is een ruimer jasje nodig.

De Piratenpartij wil:

- dat er strategische voorraden van materialen worden aangelegd en bijgehouden;
- een onderzoek naar de mogelijkheid van het inzetten van “reservisten” in de zorg;
- dat belemmerende regelgeving wordt verbeterd.

Luchthavens voorbereiden op pandemie

Het coronavirus is ons land zeer waarschijnlijk binnen gekomen via de luchthavens. Dit is bij toekomstige pandemicen ook de verwachting. Luchthavens hebben een test- en quarantaine-infrastructuur nodig die in het geval van een (aankomende) pandemie onmiddellijk 24 uur per dag open kan.

Pandemie en burgerrechten

Een epidemie bestrijden moet op basis van medische adviezen en maatregelen: testen, bron- en contactonderzoek, beschermende maatregelen zoals ventilatie, UV-c licht en voldoende persoonlijk beschermingsmateriaal. Pas als al deze mogelijkheden zijn uitgeput – en de verspreiding alsnog niet voldoende wordt afoeremd – komt het innerken van vrijheden in beeld

Informatie-monopolies verstoren de markt. Toepassing van het mededingingsrecht dient voorrang te hebben. De dienst betreffende 'intellectuele eigendomsrechten' van het Ministerie van Justitie en Veiligheid hoort thuis bij Economische Zaken.

De War on Drugs beëindigen

Criminalisering van drugs is een spectaculaire mislukking van beleid.⁸⁵⁾ Er worden meer drugs geproduceerd, verhandeld en gebruikt dan ooit en politie en justitie hebben hun handen er vol aan. De *war on drugs* is ontstaan na de drooglegging. Toen die hopeloos mislukte, ging de Amerikaanse overheid andere drugs verbieden, zoals opium, cannabis en cocaïne, en sleepte landen als Nederland hierin mee. Tijdens de Vietnamoorlog werd dit geïntensiveerd. De strategie was vooral gericht tegen linkse antioorlogsactivisten en de zwarte bevolking door ze met drugs te associëren, en die dan zwaar te criminaliseren.⁸⁶⁾

De Piratenpartij wil een rationeler en humaner drugsbeleid, door de middelen veiliger te maken en verslaafden hulp te bieden in plaats van straf. Zo spelen we capaciteit vrij bij politie en justitie om achter moordenaars, dieven en verkrachters aan te gaan.

De-escalatie en geweldstraining

Het monopolie op geweld brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Agenten moeten adequate kennis van wetgeving en bevoegdheden hebben. Geweldstraining moet gericht zijn op de-escalatie, om onrechtmatig gebruik van geweld door politie te voorkomen.

De Piratenpartij wil kennis en vaardigheden verhogen door middel van regelmatige trainingen waarin de-escalatietraining, geweldstraining, het actualiseren van kennis, psychische ondersteuning en evaluaties centraal staan. Ook de schietvaardigheid dient vaker geoefend te worden. Daarnaast moet er goede ondersteuning en hulp zijn voor agenten met psychische klachten.

Agenten en buitengewoon opsporingsambtenaren⁸⁷⁾ (BOA) mogen altijd worden gefilmd. Het hinderen van politie blijft strafbaar. Bij machtsmisbruik of buitensporig geweld zijn agenten net als burgers aansprakelijk. Een rechter dient dan te beoordelen of er sprake is van verzachtende omstandigheden of noodweer.

De buitengewoon opsporingsambtenaar en geweld

De afgelopen jaren is veiligheidshandhaving een speelbal geworden van politicorganisaties en politiek. Onder het mom van bezuinigingen zijn taken weggehaald bij de politie en uitbesteed aan BOA's of zelfs aan bedrijven. De professionaliteit van de politie wordt hiermee afgebroken en het geweldsmonopolie van politie beëindigd.

BOA's worden uitgerust met wapens als pepperspray en in de toekomst mogelijk ook tasers. Dit vinden wij een gevaarlijke en onwenselijke ontwikkeling. Politie, BOA's, privébeveiligers en burgers hebben straks geen zicht meer op hun rechten en plichten. Deze glijdende schaal, waarbij de politie steeds meer aanzien verliest, moet stoppen. Het privatiseren van veiligheidstaken moet worden beëindigd en zoveel mogelijk worden teruggedraaid. BOA's mogen geen geweld meer gebruiken en geen wapens dragen.

Online criminaliteit

Het Openbaar Ministerie⁸⁸⁾ verwacht dat in 2021 de helft van alle criminaliteit online plaats zal vinden. Online criminaliteit moet een hogere prioriteit krijgen. De opleiding en uitrusting van politie is op dit moment ontoereikend om een echte aanpak van online criminaliteit te realiseren. De expertise en specialisatie van online criminaliteit en fraude moet worden vergroot. Team High Tech Crime moet worden uitgebreid en cybercrime moet een integraal onderdeel van de opleiding van politie worden.

~ ~ ~ ~ ~

Het is niet de taak van overheden om hun burgers te controleren op civiele, economische of criminele delicten. Justitie en inlichtingendiensten hebben deze taak. Gemeenten en andere overheden moeten niet ook nog eens op eigen houtje burgers gaan bespieden.

Aanpak fiscale sluiproutes

Er moet meer geïnvesteerd worden in de fiscale recherche. Er moeten meer forensische accountants worden opgeleid. Er is een grootschalige hoeveelheid “zwart geld” in diverse belastingparadijzen verstopt door vermogende bedrijven, fondsen en particulieren. Het gaat echt om duizenden miljarden euro's. Deze belastingfraude schaadt ons allemaal. Daarom moeten fiscale sluiproutes strikter en meer intensief worden aangepakt. De opsporing en aanpak van deze misdaad moeten worden uitgebreid en geïntensiveerd.

Rechtsbijstand

Nederland is een democratische rechtstaat. De gesubsidieerde rechtsbijstand is echter gekelderd tot een onacceptabel niveau. Het recht op een adequate verdediging in de rechtbank moet hersteld worden, ook als iemand dat zelf niet kan betalen. Het Juridisch Loket moet worden uitgebreid en de bedragen voor toevoegingen moeten omhoog. Bij de rechtbank moet het aantal rechters met ondersteunend personeel worden uitgebreid, om de huidige problemen met onderbezetting op te lossen.

GGZ behandeling gedetineerden

Toerekeningsvatbaar beoordeelde gedetineerden hebben vaak psychologische of psychiatrische stoornissen. Zij dienen psychologisch/psychiatrisch onderzoek aangeboden te krijgen en desgewenst behandeling. Na hun celstraf dienen zij goed begeleid te worden in de samenleving om recidive te voorkomen.

Huiselijk- en seksueel geweld en kindermishandeling

De Piratenpartij wil:

- meer aandacht en specialisme bij politie om hiermee om te gaan;
- kwaliteit vroegsignalering verbeteren;
- daders vervolgen ook zonder aangifte;
- betere slachtofferbescherming.

Terrorisme

Huidige strafrechtelijke wetgeving is ruim voldoende om criminele organisaties aan te pakken. Speciale terrorismewetgeving wordt daarom afgeschaft. Misdad is misdaad.

Uitlevering

Burgers (en anderen die hier wonen) worden niet meer uitgeleverd aan landen die het Internationaal Strafhof niet erkennen. Een eerlijke rechtsgang moet gegarandeerd kunnen worden voor iedereen.

Rechten van Sekswerkers

Voor de Piratenpartij is het eenvoudig: **Sekswerk is werk!** De Piratenpartij ziet grote voordelen in het Nieuw-Zeelandse model waarmee alle sekswerk-specifieke wetten worden opgedoekt en de sector wordt behandeld als elke andere dienstverlenende sector.⁹¹⁾ We willen dat Nederland overstapt op een eigen variant van het Nieuw-Zeelandse model waarin ook ruimte is voor gemarginaliseerde groepen

De meeste internationale verdragen met betrekking tot de voorbereiding, bewerking en consumptie van psychoactieve stoffen zijn verouderd en niet gebaseerd op wetenschappelijke feiten. Wetenschappelijk bewijs suggereert bijvoorbeeld dat legalisatie van cannabis minder schadelijk is voor mens en maatschappij dan een verbod. Internationale drugsverdragen zijn in strijd met mensenrechtenverdragen: drugsverboden belemmeren de medische toepassing van de middelen. In Nederland lopen veel zieke mensen het risico op een strafblad of huisuitzetting, puur omdat hun medicijn bestreden wordt.

Legaliseren cannabis

De wietproef is overbodig. Coffeeshops blijken tot de vitale sectoren te horen, sinds ze na slechts 24 uur Corona lockdown als één van de eerste sectoren weer open gingen. Internationale of Europese verdragen zijn geen belemmering meer voor legalisatie van cannabis gezien de voorbeelden in het buitenland waaronder de VS, Luxemburg en Duitsland waar men tegenwoordig vol op volledige legalisatie inzet.

Overige drugs reguleren op basis gezondheidsrisico

Middelen die bij verantwoord gebruik relatief onschadelijk zijn, dienen gelegaliseerd te worden. Verkoop kan plaatsvinden via speciaalzaken met opgeleid personeel, zoals bijvoorbeeld een smartshop.

Hoewel drugsverboden contraproductief zijn, hoeven niet alle middelen vrij verkrijgbaar te zijn, zolang ze maar wel op een veilige manier beschikbaar zijn. Bijvoorbeeld heroïne kan beter verstrekt worden via een apotheek. Bezit en gebruik wordt niet meer bestraft.

Minister van Digitale Zaken

Het internet biedt ongekende mogelijkheden voor interactieve beleidsvorming. De Piratenpartij wil ict-kennis meewegen in de hele besluitvorming. Ook rechtstreeks in de ministerraad.

Digitale vrijheid

Het internet als communicatiemiddel biedt ongekende mogelijkheden voor politieke ontwikkeling, zonder in top-down, eenrichtingsverkeer te vervallen. De Piratenpartij zal daarom de vrijheid van het internet met felle vastberadenheid zowel op nationaal, als ook op Europees niveau en op wereldschaal verdedigen.

ICT-toepassingen worden vaak gepresenteerd als 'automagische' oplossingen voor om het even welk probleem men niet afdoende heeft doordacht. Dit heeft dure en mislukte ict-projecten tot gevolg gehad. De voortgang wordt vaak pas achteraf gecontroleerd. De Piratenpartij wil dat in een vroeg stadium van de besluitvorming ict-kennis wordt ingebracht en wordt meegewogen. Daarom is het van belang dat in de ministerraad op dat niveau wordt meegesproken over het ict-beleid.

Digitale veiligheid

De Chief Information Security Officer (CISO) is het boegbeeld op het domein van informatiebeveiliging en privacybeleid voor de Rijksoverheid. Deze functie gaat van het ministerie van Binnenlandse Zaken naar Digitale Zaken.

Ethisch hacken

Er komt een beloningssysteem voor het melden van kwetsbaarheden rondom persoonlijke gegevens bij de overheid door ethische hackers. Daarvoor doet de overheid mee aan initiatieven zoals hackathons en bug bounty platforms.

Het ministerie draagt er zorg voor en bevordert dat burgers en bedrijven volgens vrije en leverancier-neutrale protocollen en formaten met de overheid kunnen communiceren.

Bevorderen Open Hard- en software

Er wordt gestreefd naar het gebruik van open hardware en software binnen de overheid waar mogelijk. Wanneer dit niet mogelijk is wordt dit uitgelegd. Overheden en bestuursorganen gebruiken een GIT⁹²⁾ om code te delen en inzichtelijk te maken.

Digitale soevereiniteit

We willen zeggenschap over onze digitale infrastructuur en onze gegevens. In de gemeente Delft is op initiatief van de Piratenpartij een initiatiefvoorstel aangenomen met concrete voorstellen om de digitale dienstverlening te verbeteren met open source, open standaarden, hergebruik en duurzame samenwerking. Deze geopolitiek onrustige tijd vraagt ook extra aandacht voor 'Digitale Soevereiniteit'. Zo kunnen we onafhankelijker worden van techreuzen en spionage voorkomen. Door gezamenlijk deze stap te zetten kunnen overheden elkaars software hergebruiken en worden er op de langere termijn kosten bespaard. De Piratenpartij wil digitale soevereiniteit in alle bestuurslagen van de overheid.

Natuur en milieu

Onze kwaliteit van leven is afhankelijk van natuurlijke bronnen, zoals schoon water, lucht, aarde en voedsel. De Piratenpartij wil duurzame en gezonde voedselproductie voor iedereen, nu en in de toekomst. Daarom willen we natuurlijke bronnen niet sneller verbruiken dan de aarde deze zelf produceert.

Daar is een energie-infrastructuur voor nodig, zonder monopolies en zonder andere milieudoelen te schaden. De Piratenpartij wil dat niet grote bedrijven, maar bewoners het laatste woord hebben in de energie-transitie.

Stikstofproblematiek

Op dit moment wordt uitsluitend ingezet op vermindering van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Voor economische activiteiten als de bouw en de landbouw zijn ook andere maatregelen nodig om de natuur te versterken.⁹³⁾ Terwijl het vergunningsstelsel kampt met een verouderd reken- en meetsysteem.⁹⁴⁾ Binnen de bestaande reserveringen is het mogelijk het stikstofprobleem van de landbouw volledig op te lossen, door vezelteelt te stimuleren op 7% van het huidige landbouwareaal ⁹⁵⁾.

Aspecten van landgebruik

Omdat land een beperkte hulpbron is, wil de Piratenpartij het volgende:

- eigendom van het land wordt meer toegewezen aan sociale en natuurlijke welzijnsbestemmingen.
- Om de weerbaarheid te vergroten, willen de Piraten kleinschalige landbouw en zelfvoorzienende landbouw behouden en ontwikkelen;
- stedelijke en voorstedelijke landbouw en tuinieren moeten worden aangemoedigd om het transport te verminderen, voedsel te verbouwen, kennis verspreiden, en voorzien in menselijke behoeften.

Geef mens en natuur meer ruimte

Het huidige ruimtelijke ordeningsbeleid waarbij uitbreiding vooral binnen de bebouwde kom moet plaatsvinden, levert problemen op. Mensen

- De uitvoer van Europese voedingsproducten met een Europees overschot naar derde landen moet opnieuw worden beoordeeld, als deze de markten voor lokaal voedsel kunnen schaden.
- In handelsovereenkomsten met derde landen vermijdt de EU oneerlijke handelspraktijken op basis van haar handelsmacht.
- Visquota moeten worden aangepast voor wetenschappelijk onderbouwde duurzaamheid.
- Het Europese programma ter bestrijding van illegale visserij moet worden versterkt.
- Stop mercosur. En in het algemeen dat landbouw als wisselgeld wordt gebruikt in handelsverdragen. Oekraïense kip, Canadese hormoonmelk.

Biopatenten

Geen patenten op leven. Het gebruik en de teelt van voedsel is een recht van ieder mens en mag niet exclusief worden voorbehouden aan één bepaald bedrijf, organisatie of overheid. Het creëert afhankelijkheid en ongewenste *vendor lock-in* constructies voor boeren. Nu nieuwe plantoctrooien op Europees niveau niet meer mogelijk zijn, dienen ook bestaande plantoctrooien ongeldig te worden verklaard. Plantenveredeling met kwekersrecht en biologische landbouwmethoden bieden voldoende mogelijkheden tot het ontwikkelen van sterkere plantenrassen en ziektebestrijding.

Milieuwetgeving

Wetenschappelijke onderbouwing milieubeleid

Om de transparantie en betrouwbaarheid te vergroten, willen we de wetenschappelijke benadering verplicht maken in elk besluitvormingsproces op milieugebied. Het publiek heeft recht op gemakkelijke, tijdige en betrouwbare toegang tot milieugegevens en de daaruit voortvloeiende beslissingen.

- Deze informatie moet ook monitoring- en onderzoeksmethoden omvatten.
- De gegevens moeten te allen tijde beschikbaar zijn op websites van overheden.
- Wetenschappelijk advies en specificaties die de basis vormen voor administratieve en juridische beslissingen, moeten afkomstig zijn van onafhankelijke deskundigen.
- Bovendien moet een divers aanbod van onafhankelijke wetenschappers worden onderhouden.
- Dit kan alleen worden bereikt door academisch onderzoek naar acute en opkomende milieuproblemen adequaat te financieren in plaats van steeds meer onderzoek te bevorderen dat banden heeft met de industrie.

Bureaucratie

Implementatie van milieuwetgeving levert vaak extra papierwinkel waarbij het de vraag is of de gestelde doelen gehaald worden. Regelgeving mag geen aparte registraties in elk EU-land tot gevolg hebben, de Piratenpartij wil centrale registratie op EU-niveau.

Bij het bepalen van de geschiktheid van een aanpak moet rekening worden gehouden met de milieueffecten van eventuele bijbehorende bureaucratie.

Vervuiler betaalt

Vrijwillige maatregelen (convenanten), juridische achterdeurtjes en mazen in de wet worden gebruikt om economische belangen te dienen en de belastingbetaler betaalt uiteindelijk de milieu- en gezondheidsschade. De Piratenpartij wil een effectievere uitvoering van het beginsel 'de vervuiler betaalt'. Pak problemen aan bij de bron.

De Piratenpartij wil:

We willen een duurzame en betrouwbare energie-infrastructuur tot stand brengen. De overgang van fossiele naar duurzame en schone energie is noodzakelijk. Het gebruik van energiebronnen moet duurzaam zijn en mag niet in strijd zijn met andere milieudoelstellingen. Ons doel is een transparante en gedecentraliseerde structuur van energieleveranciers die inspraakmogelijkheden voor alle burgers garandeert en monopolies voorkomt. De uitbreiding van elektriciteitsproductie met behulp van duurzame energie moet niet door wetten worden beperkt in de EU-lidstaten Unie. Bij de aanleg van nieuwe duurzame energiebronnen moet zorgvuldig rekening worden gehouden met een bredere impact op het milieu en moeten we het netto milieuvoordeel evalueren.

CO2-emissiehandel

CO2-emissiehandel levert op papier mogelijk reductie van CO2-emissies op voor Nederland, maar het gaat uiteindelijk om wat het netto effect voor de planeet is. CO2-certificatenhandel mag geen vrijbrief zijn om de economische transitie te vertragen. In ruil voor het kopen van CO2-emissierechten moet een equivalent aan CO2-reductiemaatregelen genomen worden in een ander land, zoals het planten van bossen. Emissies van CO2 uit buitenlandse goederen, bijvoorbeeld als gevolg van elektriciteitsopwekking, moeten op het conto van de importerende landen komen.

Bomen verbranden is niet duurzaam

We willen bomen niet verbranden als ‘biomassa’ voor energievoorziening, maar juist meer bomen planten.

Duurzaam bouwen met vezelhennepe, olifantengras en hout

We stimuleren het verbouwen van vezelhennepe, olifantengras en productiebos om duurzaam te kunnen bouwen. Door duurzaam en natuurinclusief te bouwen, maken we meer woningen mogelijk. Dit lost stikstof en CO2-problematiek op en biedt boeren een interessant verdienmodel. “De aanleg en minimaal tien jaar teeltondersteuning van 80.000 hectare aan vezelteelten past binnen de bestaande reserveringen van de overheid. Dit lost de problemen van stikstof en CO2 in de landbouw volledig op en levert genoeg materiaal op voor de bouw van 340.000 natuurinclusieve woningen”, heeft de SRCE berekend ⁹⁸⁾.

Kernenergie

De Piratenpartij is niet dogmatisch tegen alle vormen van kernenergie. Een voorwaarde is dat daarmee de huidige fossiele energiecentrales vervangen worden, centrales een sluitende business case moeten hebben, en deze op geen enkele manier ten koste mogen gaan van oplossingen voor hernieuwbare energie.

Mobiliteit

Piraten gaan en staan waar ze willen. Wij willen daarom vervoersmogelijkheden niet beperken, maar inzetten op toegankelijk, transparant en betaalbaar openbaar vervoer.

Vervoersvorm

Wij zijn voorstander van het voortzetten of starten van innovaties op het gebied van mobiliteit. Belangrijke eigenschappen voor de vervoersvorm:

- duurzaam;
- neemt weinig ruimte in;
- betaalbaar;
- snel;
- ...

Vliegverkeer

Op kerosine dient belasting en accijns geheven te worden op dezelfde basis als brandstof voor vracht of treinverkeer. Implementatie van alternatieve brandstoffen of aandrijving dient gestimuleerd door subsidies op onderzoek. Geluidsnormen behoeven herziening. Ze zijn gebaseerd op verouderde rekenmodellen. De aanvaardbare niveaus voor omwonenden uit onderzoek liggen veel lager dan de wettelijke normen. Dit leidt tot aantoonbare gezondheidsklachten. Zolang die geluidsnormen niet herzien en gemeten zijn, gaat vliegveld Lelystad niet open. Het aantal vliegbewegingen op Schiphol is nu onnodig hoog, door het ouderwetse model op basis van overstapvluchten. Hierbij maken mensen eerst een korte vlucht naar Schiphol en stappen ze daar over naar een verre bestemming. Deze overstapvluchten zijn onnodig, leveren ons financieel vrijwel niets op, maar wel veel herrie en luchtvervuiling. Door van dit overstapmodel af te stappen, kan het aantal vluchten fors omlaag, met gelijkblijvende financiële opbrengsten. Sterker nog, het betekent een drastische verbetering van onze brede welvaart, doordat we vluchten vervangen door minder vervuilend bus- en treinverkeer, luchtvervuiling en herrie verminderen, stikstof- en CO₂-ruimte vrijspelen, tienduizenden extra woningen mogelijk maken en de volksgezondheid en levensverwachting voor omwonenden fors verbeteren.

Autonoom vervoer

Wetgeving om aansprakelijkheidskwesties te regelen voor zelfrijdende auto's moet op korte termijn op Europees niveau geregeld worden. We willen de EU bovenaan de innovatieladder voor de automobielsector houden.

Grensoverschrijdend Verkeer en Transport

Alle EU-burgers hebben het recht op echt vrij verkeer. Deze maatregelen maken het mogelijk om de vaak minder ontwikkelde perifere regio's te stimuleren. Gekunstelde constructies van uitzendbedrijven, pay-roll bedrijven en vervoerders om goedkope krachten uit lagere lonen EU landen in te zetten die zorgen voor ongelijkheid in beloning van werknemers die feitelijk hetzelfde werk doen op dezelfde locatie, worden verboden.

Anoniem reizen blijft in alle vormen mogelijk

Anoniem reizen blijft in alle vormen mogelijk en mag geen extra geld kosten. Privacybeperkende initiatieven als de OV-chipkaart mogen niet door negatieve stimulans aan de burger verkocht worden. Dat betekent dat het niet duurder mag zijn om anoniem te reizen.

Dataverzameling van voertuig bewegingen op basis van kenteken of andere identificatiemethoden, mag niet worden gekoppeld aan of zelfs herleidbaar zijn naar persoonsgegevens.

Europese Unie

De Piratenpartij is een internationale beweging, die in alle bewoonde werelddelen actief is. Wij werken graag internationaal samen op basis van transparante en democratische waarden. De Piratenpartij wil daarom een transparant en democratisch Europa, dat zich richt op de gemeenschappelijke belangen van alle mensen in Europa, met een sterker mededingingsbeleid.

Europees democratisch fundament

De huidige Europese Unie (EU) als supranationaal instituut is een samenwerkingsverband van haar lidstaten, niet van haar burgers. Deze democratische tekortkoming van de EU heeft sinds de oprichting bestaan, en is onvoldoende aangepakt tijdens de integratie. De Piratenpartij wil dat Europa zich naar de gemeenschappelijke belangen van alle Europese burgers moet vormen, naast die van de EU-lidstaten.

Mits deze door de burgers van de Europese Unie via een referendum wordt aanvaard.

Democratie in Europa

Het huidige EU-wetgevingsproces wordt gedomineerd door de uitvoerende macht (de Europese Commissie) ten koste van de wetgevende macht (het Europees Parlement). De Piratenpartij streeft naar een aanpassing van de machtsverhoudingen binnen de Europese instellingen zodat de invloed van wetgevende macht wordt vergroot.

Directe democratie op EU-niveau, d.w.z. pan-Europese referenda over constitutionele herzieningen en door de burger geïnitieerde wetgevende referenda, moet deel uitmaken van de nieuwe Europese grondwet. Burgers hebben het recht om zowel de bestaande wetgeving in te trekken alsook nieuwe wetgeving in te dienen.

Participatie van burgers

De Piratenpartij wil dat burgers een meer directe en grotere impact hebben in het beleidsdebat en het besluitvormingsproces, zowel individueel als collectief.

We willen dat het Europees Parlement een e-participatietool opzet. Burgers moeten wetgevingsvoorstellen openbaar kunnen bespreken, amendementen kunnen indienen en voorgestelde amendementen online kunnen ondersteunen (of tegen stemmen).

We willen het EU-burgerinitiatief¹⁰⁰⁾ hervormen. Data-vereisten worden verminderd. De Europese Commissie zou zelfs mislukte maar interessante initiatieven moeten behandelen.

Indieners met een aanzienlijk aantal supporters hebben het recht om persoonlijk te worden gehoord. Het Europees Parlement zou regelmatig de deur open moeten zetten voor burgers om hen de mogelijkheid te bieden voorstellen en zorgen rechtstreeks in te dienen in een gezamenlijke plenaire vergadering met leden van het Europees Parlement en leden van de Europese Commissie. Deze sessies zouden ook open moeten staan voor burgers die op afstand deelnemen via internet of via sociale media.

De Piratenpartij wil:

- door burgers geïnitieerde wetgevende referenda;
- dat het Europees Parlement initiatiefrecht krijgt;
- dat het Europees Parlement eindverantwoordelijke wordt voor het EU-beleid;
- geen kiesdrempel;
- transnationale lijsten;
- een lagere drempel voor het EU-burgerinitiatief;
- e-participatie voor burgers van Europese wetgeving;
- dat burgers rechtstreeks betrokken worden bij EU-wetgeving;
- dat beslissingen zo lokaal mogelijk worden genomen (subsidiariteitsbeginsel).

Transparantie in Europa

De publieke sector, met inbegrip van private entiteiten die namens een openbaar lichaam werken, moet transparant zijn en informatie standaard als open data publiceren, zonder beperkingen op te leggen aan hun hergebruik. Betere transparantie van de wetgeving is nodig, met name in de Raad en in de trialogen (tussen raad, commissie en parlement). Overheidsinstanties moeten worden verplicht om informatie over besluitvormingsprocessen te documenteren. Overheidsinstanties en vertegenwoordigers moeten worden verplicht om gegevens bij te houden en proactief informatie te publiceren, zoals hun agenda's, notulen van vergaderingen, documenten van derden, zoals input van lobbyisten en informatie die besluiten rechtvaardigt.

De Piratenpartij wil:

- de effectieve mededingingsnorm invoeren;
- een onafhankelijke Europese mededingingsautoriteit;
- informatie-monopolies beteugelen door mededingingsrecht voorrang te geven;
- transparantie van algoritmen;
- op de persoon gerichte reclame hervormen.

Vergaderlocatie Europarlement

De maandelijkse verhuizing van het Europees Parlement van Brussel naar Straatsburg kost tijd, geld en energie. Alle vergaderingen moeten voortaan in Brussel plaatsvinden.

Internationale Handel

Oneerlijke handelsverdragen als TTIP, CETA en TiSA bevoordelen multinationals ten koste van consumenten en het MKB. De Piratenpartij wil het MKB een eerlijke kans geven via eerlijke handelsverdragen, die uitgaan van mensenrechten en duurzame ontwikkeling en democratisch tot stand komen.

Internationale Handelsverdragen

Internationale handel bestaat al eeuwen, net als verdragen die internationale handel vergemakkelijken. De Piratenpartij is in principe niet tegen zulke overeenkomsten maar de meest recente verdragen hebben weinig met vrijhandel te maken gehad (Handelsovereenkomst ter bestrijding van namaak¹⁰¹⁾ (ACTA), Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag¹⁰²⁾ (TTIP), Comprehensive Economic and Trade Agreement¹⁰³⁾ (CETA), Trade in Services Agreement¹⁰⁴⁾ (TiSA), Mercosur¹⁰⁵⁾, EU-Japan Economic Partnership Agreement¹⁰⁶⁾ (“EU-Japan EPA”, ook wel “JEFTA” genoemd)).

Investeerder-staatarbitrage

Deze verdragen blijken multinationals te bevoordelen, terwijl het Midden- en kleinbedrijf (MKB) het nakijken heeft. Belangrijkste bezwaar is het *Investor to State Dispute Settlement*¹⁰⁷⁾ (ISDS) en oneerlijke intellectuele eigendomsbepalingen. De beslechting van geschillen tussen investeerders en staten (ISDS) of varianten daarvan, zoals het *Investor Court System* (ICS) worden vaak gebruikt door multinationals om hen onwelgevallige regelgeving tegen te houden, of als verdienmodel ten koste van de gewone mensen.

Informatie monopolies

Tevens worden in die verdragen onderwerpen opgenomen die weinig met handel te maken hebben zoals het aanscherpen van het auteursrecht. Daarom zal de Piratenpartij bij het sluiten van handelsverdragen de belangen van burgers en MKB scherp in de gaten houden. Wij zijn gekant tegen multilaterale internationale overeenkomsten die disfunctionele monopolies en octrooien in stand houden ten koste van de burgerrechten en de menselijke vrijheden. De Piratenpartij stelt als voorwaarde dat in alle handelsovereenkomsten de bescherming van persoonsgegevens van consumenten en bedrijven in acht wordt genomen.

De Piratenpartij wil:

- geen ISDS in handelsovereenkomsten;
- hervormen auteursrecht en patenten;

Handelsovereenkomsten bevatten belangrijke politieke beslissingen die moeilijk te veranderen zijn nadat ze worden aangenomen. Daarom moet het Europees Parlement, het enige orgaan in de Europese Unie dat een direct democratisch mandaat heeft, een ter zake doende rol spelen bij de totstandkoming van het handelsbeleid.

Het Europees Parlement dient via haar Commissie Internationale Handel¹⁰⁹ (INTA) toegang te hebben tot al het onderhandelingsmateriaal en het recht te hebben om als waarnemer aanwezig te zijn bij de onderhandelingen, en het recht te hebben om bindende aanwijzingen te geven aan de Europese Commissie.

Volledige toegang tot informatie en openbare hoorzittingen

Alle documenten met betrekking tot de onderhandelingen over handelsovereenkomsten moeten beschikbaar zijn voor het Europees Parlement, alsmede aan het publiek bekend worden gemaakt. De tekstvoorstellen dienen ter kennisgeving en voor commentaar in openbare hoorzittingen opengesteld te worden. We willen handelsadvies-commissies een breder draagvlak geven met actieve publieke participatie. Wij eisen dat alle uitkomsten van de beraadslagingen tijdig en volledig worden gepubliceerd.

Eerbiediging van internetvrijheid, sociale en burgerrechten en duurzame ontwikkeling

De Piratenpartij beschouwt het recht op privacy en zelfbeschikking¹¹⁰ van de burger als vanzelfsprekend. Daarom ze moeten ook worden gerespecteerd en bevorderd in het kader van handelsovereenkomsten. Aangezien deze principes gelden voor alle mensen, moet de Europese Unie ervoor zorgen dat handelsovereenkomsten hun handelspartners niet de mogelijkheid geven om deze principes te doorbreken.

Alle toekomstige Europese handelsovereenkomsten moeten gebaseerd zijn op het beginsel van duurzame ontwikkeling. Een overeenkomst kan niet worden geratificeerd als deze een negatief effect op het milieu heeft.

Rekening houden met de belangen van kleine en middelgrote ondernemingen

Op dit moment houden handelsovereenkomsten vooral rekening met de belangen van multinationale ondernemingen, terwijl kleine en middelgrote ondernemingen er zelden van profiteren; MKB's worden steeds meer uit de markt gedrukt. We willen dat veranderen.

Defensie

Conflictoplossing

De Piratenpartij wil speciale aandacht besteden aan de stabilisatie van conflicthaarden en fragiele staten, aangezien hun instabiliteit een bron van problemen is voor de hele internationale gemeenschap. We dragen actief bij aan conflictoplossing en handhaving van het internationaal recht, dat de basis vormt voor een vreedzame internationale gemeenschap. Overtredingen van het internationaal recht beantwoorden wij met sancties op het gebied van militaire en economische samenwerking.

Militaire samenwerking

De Piratenpartij ondersteunt de gezamenlijke inspanningen om de lidstaten van de Europese Unie te beschermen. De EU moet streven naar een eigen veiligheidsparaplu die onafhankelijk van, en gezamenlijk met de Amerikaanse strijdkrachten (NAVO) kan opereren. Elke Europese krijgsmacht (bestaande of nieuw gecreëerde) moet onder het toezicht en/of controle van het Europees Parlement staan. Er moeten waarborgen zijn dat operaties onder Europese vlag niet tegen de wil van het Europees Parlement worden ingezet.

De fraudebestendige markering maakt het mogelijk om transparant te volgen hoe wapens illegaal worden geëxporteerd naar kritieke regio's. Met de mogelijkheid om de wapens daadwerkelijk te traceren naar hun land van herkomst, zullen exporteurs en fabrikanten die deelnemen aan illegale verkoop in verboden gebieden kunnen worden geïdentificeerd.

Defensie en Technologie

Kunstmatige Intelligentie (AI)

De Piratenpartij is voorstander van het starten van onderhandelingen in het kader van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake Bepaalde Conventionele Wapens over een regelgevend instrument om “dodelijke autonome wapensystemen” (“*Lethal Autonomous Weapon Systems*”) te verbieden, en wapens die doelen kunnen selecteren en aanvallen zonder menselijk toezicht.

Verplicht open hardware en software op netwerkinfrastructuur

Netwerken moeten goed controleerbare open hardware en open software gebruiken voor hun infrastructuur. Net zoals de water- en energie-infrastructuur dient deze nooit onder controle van buitenlandse mogendheden te kunnen komen. Tevens voorkomen we dat het geopolitieke conflict tussen de VS en China het internet in tweeën breekt.

Sluit internationaal verdrag over digitale oorlogsvoering

In overeenstemming met onze principes van technische ontwikkeling en transparant gedrag van overheden, ondersteunt de Piratenpartij een internationaal verdrag over cyberoorlogsvoering. Het verdrag verplicht de ondertekenaars ertoe om elk gebruik van cyberwapens te melden. Onder cyberwapens vallen alle software en IT-systemen die, via ICT-netwerken, gericht informatiesystemen of netwerken van zowel buitenlandse regeringen als individuen volgen, manipuleren, tegenhouden, verstoren of vernietigen. Daarnaast verbinden de ondertekenaars zich ertoe om de veiligheid van civiele infrastructuur, zoals waterzuiveringsinstallaties, kerncentrales of het energienet, niet te ondermijnen.

Ontwikkelingssamenwerking

De Piratenpartij wil met ontwikkelingshulp in de eerste plaats de positie van mensen waar ook ter wereld versterken. Daarom willen we niet langer 'intellectueel eigendom' uitbuiten, maar vrij en op gelijke voet kennis uitwisselen. Zo kunnen we lokale economieën zelfstandiger en slagvaardiger maken. We willen ontwikkelingslanden niet langer benadelen via oneerlijke handelsverdragen, maar een eerlijke kans geven via eerlijke handel.

Gelijkwaardigheid tussen landen

Het huidige systeem van ontwikkelingssamenwerking staat gelijkwaardigheid tussen landen in de weg. Het is de balk in het oog van het Westen. De Piratenpartij wil alle mensen op de wereld gelijke kansen bieden om zich te ontplooien. Ontwikkelingssamenwerking moet gericht zijn op het versterken van de positie van burgers waar ook ter wereld en niet op het in stand houden van een hulpverleningsindustrie.

Mensen slagvaardiger maken

Samen werken aan ontwikkeling kan alleen met het vrij en op gelijke voet uitwisselen van kennis. Toegang tot informatie is essentieel, 'intellectueel eigendom' funest! We willen daarom de lokale economieën versterken. Het uitgangspunt is dat we mensen niet afhankelijk maken, maar slagvaardiger maken. Daarom moet informatie, kennis en expertise ook voor mensen in ontwikkelingslanden zo gemakkelijk en breed mogelijk toegankelijk zijn.

— — — — —

Internet biedt mogelijkheden om de zelfbeschikking van mensen te vergroten. Daarom is het belangrijk dat Nederland een proactieve houding aanneemt in de bescherming van een vrij en open internet, ook buiten ons eigen grondgebied. Vooral de achterstand op het Afrikaanse continent is groot en verdient daarom speciale aandacht.¹¹²⁾

Eerlijke handel

Om andere landen een eerlijke kans te geven, dienen we ze niet te benadelen door handelsverdragen als ACTA [https://nl.wikipedia.org/wiki/Handelsovereenkomst_ter_bestrijding_van_namaak], TTIP [https://nl.wikipedia.org/wiki/Trans-Atlantisch_Vrijhandels_en_Investeringsverdrag], CETA [https://nl.wikipedia.org/wiki/Comprehensive_Economic_and_Trade_Agreement], TiSA [https://nl.wikipedia.org/wiki/Trade_in_Services_Agreement], Mercosur [<https://nl.wikipedia.org/wiki/Mercosur>], JEFTA [https://nl.wikipedia.org/wiki/EU-Japan_Economic_Partnership_Agreement], enz... We dienen eerlijke handel te stimuleren, zoals beschreven in onze 'Uitgangspunten voor Handelsovereenkomsten'.

Kennis, ontwikkelingslanden en klimaatverandering

We gebruiken onze kennis (bijvoorbeeld op het gebied van watermanagement) om andere landen te helpen met de gevolgen van klimaatverandering.

Cannabisindustrie bevorderen

Nederland sluit actief handelsverdragen met landen die een legale cannabisindustrie hebben om internationale cannabishandel en wereldwijde legalisatie te bevorderen. Landen met lage- en middeninkomens hebben vaak een uitstekend klimaat voor het telen van cannabis. Zo slaan we twee vliegen in een klap: wij besparen energie en zij bouwen hun economie op.

Migratie

De Piratenpartij wil de oorzaken waardoor mensen moeten vluchten aanpakken. Wanneer mensen toch moeten vluchten, nemen we menselijke waardigheid als uitgangspunt. De Piratenpartij wil een gemeenschappelijk Europees immigratiebeleid. Dit biedt legale mogelijkheden voor migranten, zodat zij niet langer met vluchtelingen worden vermengd. Zo kunnen we mensensmokkel tegengaan en de wachttijd verkorten.

Europees migratiebeleid

Het huidige Europese migratiebeleid maakt economische immigratie onmogelijk waardoor deze groep samen met vluchtelingen in de asielprocedure terecht komt. Dit overbelast de hulpverlening aan vluchtelingen en ondermijnt het draagvlak voor hulp aan de echte vluchtelingen. Tevens bevordert het mensensmokkel. De Piratenpartij zet in op een Europees migratiebeleid waarbij helder onderscheid gemaakt wordt tussen groepen migranten.

Migratie- en asielse beleid moet de menselijke waardigheid van migranten en asielzoekers als uitgangspunt nemen.

De Piratenpartij is voor een gemeenschappelijk Europees immigratiebeleid dat:

- mogelijkheden biedt voor legale migratie naar de Europese arbeidsmarkt;
- taalvaardigheden en andere vaardigheden van de aanvragers waardeert en positief in het proces betreft;
- indien nodig werkgevers verantwoordelijk stelt voor taallessen
- elders uitgereikte certificaten en beroepsqualificaties zonder uitgebreid onderzoek erkent;

- asielzoekers zijn vrij (en worden actief gestimuleerd) om te werken, vrijwillig of tijdelijk betaald werk. De wet Arbeid Vreemdelingen wordt aangepast;
- gespreid plaatsen statushouders;
- inburgeringsexamens worden afgeschaft;
- kinderen die in Nederland geboren en getogen zijn, krijgen een Nederlands paspoort;
- beheersing van de Nederlandse taal is een voorwaarde voor het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit – behalve in de gebieden waar een tweede rijkstaal gesproken wordt, zoals English, Frysk en Papiamentu. Daar is beheersing van alleen die tweede taal voldoende.

Arbeidsmigratie

Migratie binnen de EU is een grondrecht waar Piraten niet aan willen tornen. Excessen dienen uiteraard wel te worden aangepakt.

- arbeidsmigranten ontvangen minstens het minimumloon;
- handhaving van het verbod op gedwongen winkelnering bij de werkgever wordt geactiveerd.

Door uitbuiting te stoppen, wordt veel arbeidsmigratie overbodig. Dit beperkt immigratie.

Cultuur

Toegankelijkheid van informatie, kennis en cultuur is een eerste vereiste voor de sociale, technologische en economische ontwikkeling van onze samenleving. De Piratenpartij wil het auteursrecht grondig hervormen, zodat de copyright-industrie buitenspel wordt gezet en auteursrecht in dienst komt te staan van makers en consumenten.

Beschikbaarheid van informatie

Een goede openbare beschikbaarheid van informatie, kennis en cultuur is een eerste vereiste voor de sociale, technologische en economische ontwikkeling van onze samenleving. Dit wordt echter bemoeilijkt door gekunstelde informatie-monopolies die zogenaamd bedoeld zijn om makers en uitvinders te stimuleren meer werken te produceren, terwijl in werkelijkheid de enige begunstigden van de monopolies grote bedrijven zijn, en het systeem als geheel niet voldoet aan de beweerde doelstellingen. Deze tekortkoming manifesteert zich in vele vormen, waaronder het veelvuldig lastigvallen van individuen en het MKB door collectieve auteursrechten beheersorganisaties, privatisering van winsten uit door publieke middelen gefinancierde werken, of het verlies van in de steek gelaten werken (*'orphan works'*) aan de samenleving. Ons doel is een omgeving in het leven roepen waarin de drijfveer om te creëren hand in hand gaat met vrijheid van informatie. Dit vereist een grondige hervorming van het auteursrecht en ook systemische veranderingen in de publieke sector.

Hervormen auteursrecht

Cultuur wordt nooit in een vacuüm geproduceerd. Artiesten worden geïnspireerd door schrijvers, kunstenaars en musici die hen voorgingen. De huidige termijn van het auteursrecht belemmert deze normale culturele ontwikkeling. We willen daarom het auteursrecht grondig hervormen, opdat het juist in dienst komt te staan van de auteurs, artiesten en kunstenaars. Zie: [Auteursrecht](#)

De Piratenpartij wil:

- de duur van het auteursrecht verkorten;
- remixen, parodieën, citaten en sampling toestaan;
- niet-commercieel gebruik toestaan;
- ~~afschaffen van de auteursrechtelijke~~

Om de verspreiding van cultuur en kennis, voorwaarde voor culturele creativiteit, te bevorderen, willen we de termijn voor het commerciële auteursrechtmonopolie beperken tot een duur van hooguit tussen de vijf en twintig jaar. Het vrij, zonder commercieel belang, delen van bestanden moet altijd toegestaan zijn.

Vrije foto's

Van belangrijke historische objecten en gebouwen moeten hoge resolutie digitale scans worden gemaakt zodat ze ook na vandalisme, aanslagen en brand digitaal beschikbaar blijven en gerestaureerd kunnen worden. Foto's betaald met publiek geld moeten voor het publiek vrij toegankelijk zijn.

Vrije overheidsinformatie

Openbaar beschikbare overheidsinformatie moet voor het publiek vrij toegankelijk zijn.

Eerlijke contractvoorwaarden

Auteursrechtenorganisaties moeten zorgen voor volledige transparantie, evenredige participatierechten voor hun leden en eerlijke contractvoorwaarden voor auteurs, artiesten en kunstenaars.

Publiekdomeindag

Het Auteursrecht geeft een tijdelijk monopolie. Op 1 januari komen werken onder copyright vrij beschikbaar voor het algemeen cultuurgood. De Piratenpartij wil deze officiële feestdag vieren als Publiekdomeindag.¹¹³⁾

Bevrijdingsdag 5 mei vrij

In vergelijking met andere Europese landen heeft Nederland de minste vrije feestdagen. De Piratenpartij wil dat bevrijdingsdag 5 mei een officiële vrije feestdag wordt.

Meer ruimte voor culturele evenementen

Nederland wordt internationaal geroemd om de organisatie van culturele evenementen en festivals. Bloeiende initiatieven en ondernemingen worden echter de nek omgedraaid door regeldruk en beperkingen die de kosten onnodig omhoog drijven. Wij willen meer ruimte bieden aan kunst en cultuur, door minder regels en meer ruimte te bieden voor zowel spontane als commerciële culturele evenementen.

Keti Koti vrij

Het afschaffen van de slavernij mag gevierd worden. Bij de viering van deze dag staan we ook stil bij moderne vormen van slavernij. De Piratenpartij wil dat Keti Koti 1 juli een officiële vrije feestdag wordt.

Kijkwijzer

Het toepassen van de Kijkwijzer in de strafwet staat op gespannen voet met de algemene rechtsprincipes. Een oordeel over onwettigheid is voorbehouden aan de rechtbank. De Piratenpartij wil de Kijkwijzer uit het Wetboek van Strafrecht halen.

Internationaal erfgoed

iedereen ook stage kunnen lopen en daar een goede vergoeding voor krijgen. Iedereen die de kwaliteiten en de wil heeft, moet van elk onderwijsniveau kunnen doorstromen.

Een toereikende basisbeurs

Hoger onderwijs biedt de mogelijkheid tot opklimmen op de maatschappelijke ladder. Voor de middenklasse dreigt het er steeds slechter in plaats van beter op te worden. De studieschuldenlast verzwakt de financiële situatie van de gezinnen en deze zwakte is een van de belangrijkste mechanismen die de economische groei afremt. Hoger onderwijs is een groter goed dan alleen het individuele voordeel, zoals een beter salaris.¹¹⁵⁾ De maatschappelijke voordelen omvatten onder andere een betere gezondheid, interessantere werkomgevingen, een grotere collectieve vaardigheid voor kritisch denken. Hoger onderwijs is een publieke dienst. Het geeft geen pas dat studenten die publieke voorzieningen financieren door het terugbetalen van persoonlijke leningen.

De Piratenpartij wil:

- meer investeren in hoger onderwijs;
- collegegeld afschaffen;
- een toereikende basisbeurs;
- het bindend studieadvies¹¹⁶⁾ (BSA) afschaffen;
- onder het leenstelsel opgebouwde schulden compenseren.

Democratie heeft goed onderwijs nodig

Democratie vooronderstelt keuzes van goed geïnformeerde burgers: onafhankelijk onderzoek, een vrije pers en goed onderwijs. Docenten, van basisonderwijs tot universitair, zijn ook opvoeders. Goed onderwijs geeft niet alleen kennis door, maar ook al die andere zaken die nodig zijn om als een goed burger deel te kunnen nemen aan de democratie. Dat beperkt zich niet tot de lessen maatschappijleer en burgerschap of onder welk kopje dat weggestopt wordt.

Door continue overbelasting beperken leerkrachten zich tot het voorbereiden van de leerlingen op de volgende toets; aan de opvoedingstaak komen er veel niet toe. Een groot deel van de docenten, óók die met een deeltijdaanstelling, is voltijd met schoolwerk bezig en heeft nauwelijks tijd om daarnaast maatschappelijk actief te zijn. De Piratenpartij wil dat alle leerlingen en studenten tijdens hun schooltijd in aanraking komen met verschillende visies op en aspecten van de maatschappij.

Toetsing en lessen scheiden

Het volgen van lessen en het toetsen van kennis en vaardigheden zijn twee hele verschillende zaken. Het volgen van alle lessen moet niet verplicht zijn. Lessen hebben als doel de student te ondersteunen en het scheppen van het sociale weefsel waarin de kennis gedijt. Lessen dienen *niet* als aanwezigheidscontrole. Het moet wel mogelijk zijn om tegen gereduceerd collegegeld examen te doen zonder lessen te volgen – met geen of eventueel enkele bijeenkomsten (extraneus).

Leerplicht - geen schoolplicht

Het moet mogelijk zijn om thuisonderwijs te volgen, er kunnen veel bijzondere omstandigheden (ideologische en religieuze motieven daarin niet begrepen) zijn om te kiezen voor thuisonderwijs. Er moet wel toetsing zijn om te garanderen dat kinderen op niveau blijven of kunnen komen.

Professional in the lead

Op veel scholen zijn, om leerlingen, ouders en docenten meer houvast te geven, de regels op school over de toetsing steeds verder verfijnd en

De Piratenpartij wil:

- dat ook scholen in het bijzonder onderwijs leerlingen niet mogen weigeren op basis van visie en/of levensbeschouwing;
- betere handhaving op de verplichting aandacht te besteden aan LGBT+.

School en gezondheid

Pubers

Het bioritme van pubers verschuift een paar uur naar achter (sleep phase delay). Middelbare scholen kunnen daar rekening mee houden door later te beginnen en lessen voor de adolescenten bij voorkeur 's middags in te plannen¹¹⁷⁾. Er zijn scholen die dat al doen. De Piratenpartij wil ook dat scholen hun leerlingen in de pauzes, tegen kostprijs, een gezonde maaltijd aanbieden.

Werkdruk op scholen verminderen

In het onderwijs haken te veel beginnende docenten binnen een paar jaar weer af. Een belangrijke reden is de werkdruk, die tot een hoog ziekteverzuim en burn-outklachten leidt. Werkdruk wordt onnodig verhoogd door slecht taakbeleid en de vele administratieve handelingen. Te grote klassen maken het in het voortgezet onderwijs onmogelijk om alle leerlingen op maat onderwijs te geven.

De Piratenpartij wil:

- de werkdruk verminderen;
- kleinere klassen;
- gelijke beloning in Basis en Voortgezet onderwijs;
- beter gebruik van technologische vernieuwingen;
- het beroep aantrekkelijker maken voor academisch geschoolden.

Privacy in het onderwijs

Privacy-beleid

Scholen moeten een privacy-beleid en/of privacyreglement hebben. Scholen moeten transparant zijn over het verzamelen, de opslag en het gebruik van de gegevens van leerlingen. Het maken van foto's of video's of onderzoek door de GGD mag wettelijk al alleen met toestemming ouders (voor kinderen onder de 16). De uitvoering laat te wensen over door gebrek aan handhaving. Deze toestemming mag natuurlijk niet onder groepsdruk worden afgegeven.

De Piratenpartij wil:

- dat alle scholen duidelijk aangeven hoe ze met gegevens omgaan;
- geen gegevens op een buitenlandse server;
- waarborgen voor privacy van leerlingen bij het uitwisselen van gegevens.

Toetsen en tentamens

In coronatijd werd gebruik gemaakt van software die de leerling/student monitort tijdens het maken van toets of tentamen. De school of universiteit zal (vóór de volgende crisis) een minder invasief alternatief moeten hebben. De leerling/student hoeft nooit een reden op te geven om van dat alternatief gebruikt te willen maken.

leerlingen nooit verplichten tot de aanschaf van een specifiek merk of type hardware: alleen open (vrije) formaten zijn toegestaan voor les- en leermaterialen, zodat leerlingen die kunnen gebruiken op een platform naar keuze.

De Piratenpartij wil:

- dat leermaterialen vrij toegankelijk zijn en – wanneer bekostigd door de overheid – onder een open licentie worden ontwikkeld en aangeboden;
- dat alle leerlingen lessen krijgen in het gebruik en de veiligheid van computers.

Schoolplicht en schoolrecht

Scholen dienen toegankelijk te zijn voor kinderen met een beperking. Het uitgangspunt moet zijn de student zoveel mogelijk tegemoet te komen zoals omschreven in de Wet Gelijke Behandeling.¹¹⁸⁾ Eventuele extra hulpmiddelen tijdens het volgen van een opleiding worden in bruikleen gegeven of vergoed. Scholen mogen nooit kinderen het recht op onderwijs ontfangen. De Piratenpartij wil dat de verantwoordelijkheid voor het regelen van passend onderwijs ligt bij de school van keuze van ouders en leerling.

Wetenschap

De overheid en marktpartijen beïnvloeden de koers van de wetenschap door per onderzoek te financieren. Deze afhankelijkheden blijken vaak de uitkomsten te sturen en te censureren. Universiteiten hebben voldoende vaste financiering en vaste staf nodig om onafhankelijkheid en kwaliteit te waarborgen. De onafhankelijkheid van het onderzoek is ver te zoeken waar grote ondernemingen in samenwerking met faculteiten de agenda's bepalen. Dit is één van de redenen dat de financiering op de schop moet. De Piratenpartij wil dat resultaten van wetenschappelijk onderzoek vrij toegankelijk zijn.

Financiering

Het onderzoek op de universiteiten is de laatste decennia meer en meer in de invloed van het bedrijfsleven gedwongen. Grote ondernemingen beïnvloeden de research-programmes. De financiering moet anders.¹¹⁹⁾

Geldstromen

Een deel van de academici heeft een *vaste* aanstelling en wordt direct betaald door de overheid, de zogenoemde eerste geldstroom. Het onderzoek is echter de laatste jaren steeds meer direct en indirect afhankelijk geworden van projectfinanciering door derde partijen. Als die wordt aangevraagd bij een door de overheid gefinancierde organisatie zoals de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), noemen we dat tweede geldstroom. De derde geldstroom zijn opdrachten vanuit het bedrijfsleven en subsidiegevers, de EU, maar ook collectebus fondsen en incidentele projecten bij overheidsdiensten.

Variabele financiering

De tweede geldstroom wordt gebruikt om vanuit de overheid de algemene koers van het onderzoek te sturen. De derde geldstroom maakt het onderzoek afhankelijk van marktpartijen en leidt regelmatig tot wrijving over welk onderzoek gedaan mag worden en *wat er gepubliceerd mag worden*. Omdat vaak eerste geldstroom geld bijgepast moet worden voor een tweede of derde geldstroomproject is de invloed van deze geldstromen veel groter dan alleen uit de cijfers blijkt.¹²⁰⁾ Als de overheid beleidsondersteunend onderzoek financiert, dan leidt dat vaak tot sturing van onderzoek naar gewenste uitkomsten; niet alleen in de keuze van wat en hoe onderzocht mag worden, maar ook te vaak rechtstreeks op de uitkomsten en censuur.

Voor toetsbare politieke besluitvorming is het van belang dat een betrouwbaar instituut zo neutraal mogelijk relevante feiten op een rij zet. De universiteiten hebben daar van oudsher de belangrijkste rol in gespeeld, ook door beleid met wetenschappelijke inzichten te ondersteunen. Te grote afhankelijkheid van projectfinanciering – vanuit bedrijfsleven en overheid – heeft de onafhankelijkheid van universiteiten ernstig aangetast. De Piratenpartij wil het aandeel vaste financiering van de Universiteiten vergroten.

Vaste aanstellingen ++

Op veel plekken wordt het onderwijs grotendeels verzorgd door docenten in tijdelijke dienst. Een aantal daarvan leidt een leven als *docent-nomade* en hopt van de ene universiteit naar de andere. Dit wentelt de kosten af op de medewerkers die (veel) meer uren werken dan in hun contract staat. De groep krachten die dit jaar lesgeven is over 2 of 3 jaar bijna geheel vervangen. Nauwelijks mensen in vaste dienst; dat maakt het voor docenten onmogelijk om profijt te hebben van de ervaring van voorgaande jaren. Dit komt het onderwijs niet ten goede. De fluctuaties in het aantal studenten zijn te klein om de soms wel 80-100% tijdelijke docenten te rechtvaardigen. Ook hier geldt dat het overgrote deel van de docenten dus in vaste dienst hoort te zijn, dat zullen dan in veel gevallen dezelfde zijn die ook onderzoek doen. De Piratenpartij wil meer vaste aanstellingen op universiteit en HBO.

Wonen

De Piratenpartij wil meer betaalbare woningen. De bovengrens van het puntenstelsel schaffen we af.

Dakloosheid aanpakken hoogste prioriteit

Het aantal daklozen in Nederland is in de afgelopen vijftien jaar schrikbarend gestegen. In een rijke samenleving als Nederland is dat 26.600 (CBS met de trucologie van nieuwe meetmethoden omlaag gebracht van rond de 40.000 in eerdere meetmethoden) een beschamend hoog aantal.¹²¹⁾ Hoewel de Piratenpartij helemaal voor *Housing First*¹²²⁾ is, is het Nederlandse model van *Housing First*, waarin zorg onlosmakelijk verbonden is met het dak boven het hoofd, niet goed.¹²³⁾ De economisch daklozen vallen hier buiten de boot omdat zij 'geen zorg nodig' hebben. De mensen die wel in het zorgtraject terecht komen hebben een contract met de zorgverlener en niet met de huiseigenaar. Daarmee hebben ze geen huurbescherming of rechten die andere huurders wel hebben.

De gemeenten zijn nu verplicht om te zorgen voor een postadres. Hoewel sommige gemeenten daar erg moeilijk over doen, het goed dat deze taak bij de gemeente ligt, en niet bij zorgorganisaties terecht komt. Door het postadres bij de gemeente te houden is er een contactmoment waardoor inzichtelijk wordt hoeveel daklozen er zijn. De gemeente zou deze service moeten uitbreiden met een e-mailadres en een plek om deze te kunnen lezen. Het verwijzen naar een gratis e-mailprovider zoals Gmail wijst de Piratenpartij, wegens privacy-schendingen van Google subiet af.

De Piratenpartij wil:

- *Housing First* naar Fins model met zorg en huisvesting los van elkaar;
- naast het briefadres voor daklozen ook een gemeentelijk e-mailadres;
- gratis internettoegang voor daklozen.

Betaalbaar wonen

Betaalbare woningen worden in Nederland steeds schaarser. Goedkope woningen worden omgebouwd tot dure woningen, en ook nieuwbouwwoningen vallen vaak binnen een hoog segment. Inkomenspolitiek dient via de belastingdienst te gaan. Inkomensafhankelijke huurverhoging, de 'gluurverhoging', leidt tot meer armoedeval en schending van de privacy.

Het puntensysteem geeft de kwaliteit van een huurwoning in punten weer. Het puntensysteem heet ook wel het woningwaarderingssstelsel. Elk onderdeel van de woning, zoals oppervlakte en sanitair, krijgt punten. Bij elkaar opgeteld leveren de punten een maximale huurprijs op. Deze wordt elk jaar opnieuw vastgesteld. Inkomsten uit huur als inkomen belasten. Vaste huurcontracten zijn de norm. De maximale huurprijs wordt mede bepaald op basis van de WOZ-waarde. In schaarstegebieden kan dat de huurprijs verder opdrijven.

De Piratenpartij wil:

- vaste huurcontracten;
- betaalbare huurwoningen bouwen;
- de bovengrens voor het woningwaarderingssstelsel afschaffen;
- de WOZ-waarde niet langer meetellen bij het bepalen van de maximale huurprijs.

Bedrijvigheid aan huis

Bedrijven die in de garage beginnen worden in Nederland heel snel door de gemeente naar het industrieterrein gejaagd, ook als niemand er last van heeft. De Piratenpartij wil welwillend omgaan met bedrijvigheid aan huis.

Ruimtebeslag energieopwekking

Nederland moet zuinig omgaan met de beschikbare ruimte. Er is ruimte nodig voor natuur, woningen en voedselvoorziening. Windmolens en zonneparken nemen relatief veel groene ruimte in beslag. Zonnepanelen alleen op gebouwen of bijvoorbeeld parkeerplaatsen overdekken.

Ruimtevaart

Piraten durven verder in de toekomst te kijken en wij ondersteunen onderzoek en financiering van projecten die zal leiden tot nieuwe technologie en inzichten waar de hele mensheid van kan profiteren. De Piratenpartij wil dat alle organisaties die iets bijdragen aan de ruimtevaart hun verkregen kennis beschikbaar maken voor iedereen.

Stimuleren van ruimtevaart voor een betere aarde

Ruimtevaart is een onmisbaar in ons dagelijks leven. Satellietcommunicatie en -navigatie, aardobservatie voor weersvoorspellingen, rampenbestrijding en het opsporen van vervuiling en onderzoek vanuit een baan om de aarde: het zijn vandaag de dag normale onderdelen van ons leven. Toepasbaarheid van dit soort ruimtevaarttechnologie en wetenschappelijke kennis draagt bij aan een duurzamer, veiliger en welvarender leven op aarde.

We willen dat alle partijen die iets bijdragen aan de ruimtevaart hun verkregen kennis beschikbaar maken voor iedereen. Dit zal een belangrijke impuls geven aan de ontwikkeling van technologie en de samenwerking tussen de EU-lidstaten en de partnerlanden.

Versterken Europese positie in ruimteverkenning en technologische ontwikkeling

Door de technologische vooruitgang en commercialisering van de ruimtevaartindustrie zijn zaken als buitenaardse mijnbouw, kolonisatie van andere planeten, interstellair en interplanetair reizen en planeetverdediging niet langer onderwerpen voor de verre toekomst, maar van de huidige tijd.

Europa speelt hierin een vitale, maar nog relatief kleine rol. Nederland neemt via het *European Space Agency* ¹²⁴⁾ (ESA) deel aan de ruimtevaart.

Nederland is één van de 22 volwaardige (EU) leden van ESA en bundelt haar krachten in het *Netherlands Space Office* ¹²⁵⁾ (NSO). De Piraten staan achter versterking van beide organisaties.

regels die de ruimteactiviteiten van het bedrijfsleven in goed banen leidt en ten dienste te stelt van de hele mensheid. Stimuleringsmaatregelen dienen er op gericht te zijn dat start-ups, kleine- en middelgrote ondernemingen en kennisinstituten toegang hebben tot de kennisontwikkeling en daaraan kunnen bijdragen in samenwerkingsverbanden.

Het puinruimen moet beginnen

De drang om de ruimte te veroveren heeft geleid tot een actueel probleem, namelijk ruimteschroot. Geschat wordt dat een half miljoen stukjes afval van menselijke activiteit in de ruimte van 1-10 cm in de buurt van de aarde buiten de dampkring terecht zijn gekomen en meer dan 100 miljoen stukjes kleiner dan 1 cm. Voor de veiligheid van toekomstige ruimtevaart is het nodig dat het puinruimen zo snel mogelijk start. Ook hier moet het principe gelden: de vervuiler betaalt.

Een toekomstvisie met durf

De Piraten durven verder in de toekomst te kijken. Wij ondersteunen onderzoek en financiering van projecten die nu nog science-fiction lijken, maar die de wetenschap uitdagen en zullen leiden tot nieuwe technologie en inzichten waarvan de hele mensheid kan profiteren. Voorbeelden zijn interstellare reizen met lichtzeilen, ontwikkeling van een ruimtelift of een 'skyhook'.

Resultaten ruimtevaart voor iedereen

Piraten willen dat de resultaten van ruimtevaart het leven van alle EU-burgers verbeteren. Wij maken ons hierbij hard voor *Open Access to Knowledge*-beginselen (zoals volgens de *Berlin Declaration*)¹²⁸⁾. Wij streven ook expliciet naar ongecensureerde toegang tot het Internet voor iedereen, waarbij het gebruik van satellieten ook mensen in afgelegen gebieden een betaalbare toegang moet geven tot internet en mobiele communicatie. Dit maakt het ook mogelijk om te werken en wonen buiten de vaak overbevolkte steden. Om open access, internettoegang en digitale onafhankelijkheid te garanderen, moet het Europees Parlement stemrecht en zitting in de raad van bestuur van de Europese ruimtevaartorganisatie ESA hebben.

1)

Piratencode [https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Piratencode&oldid=57686063]

2)

Origins Of The Pirate Party: Privacy, Sharing, Innovation [https://falkvinge.net/2011/11/07/origins-of-the-pirate-party-privacy-sharing-innovation/]

3)

Why The Name "Pirate Party"? [https://falkvinge.net/2011/02/20/why-the-name-pirate-party/]

4)

Universal Declaration of Human Rights [https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/]

5)

Hannah Arendt [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hannah_Arendt]

6)

https://www.partijbijzonder.nl/new-page [https://www.partijbijzonder.nl/new-page]

7)

Real-time bidding [https://en.wikipedia.org/wiki/Real-time_bidding]

8)

Algemene verordening gegevensbescherming [https://nl.wikipedia.org/wiki/Algemene_verordening_gegevensbescherming]

9)

https://tegenlicht.vpro.nl/artikelen/rebellen-tegen-reclame [https://tegenlicht.vpro.nl/artikelen/rebellen-tegen-reclame]

10)

Weapons of Math Destruction [https://en.wikipedia.org/wiki/Weapons_of_Math_Destruction]

18)

Cube root rule [https://en.wikipedia.org/wiki/Cube_root_rule]

19)

Husselgate zorgt voor verwarring bij Kiesraad [<https://www.rtl.nl/programma/5351883/samen-uit-samen-thuis?videoId=cc6ca51b-81fc-4e24-ab16-3e1445282008>]

20)

Constitutionele toetsing [https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vhnnmt7l3ozx/constitutionele_toetsing]

21)

Ranked voting [https://en.wikipedia.org/wiki/Ranked_voting]

22)

Forever Minus a Day? Calculating Optimal Copyright Term [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436186]

23)

The Case against Patents [<https://www.acaweb.org/articles?id=10.1257/jep.27.1.3>]

24)

Patents and Innovation: Evidence from Economic History [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2180847]

25)

Normative Economic Analysis of Trademark Law [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1702386]

26)

Rethinking Trademark Fair Use [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1160656]

27)

Electronics right to repair [https://en.wikipedia.org/wiki/Electronics_right_to_repair]

28)

How digital devices challenge the nature of ownership [<https://www.economist.com/leaders/2017/09/30/how-digital-devices-challenge-the-nature-of-ownership>]

29)

Free and open-source software [https://en.wikipedia.org/wiki/Free_and_open-source_software]

30), 61)

<https://media.ccc.de/v/why2025-72-four-freedoms-of-social-media-protocols#t=479> [<https://media.ccc.de/v/why2025-72-four-freedoms-of-social-media-protocols#t=479>]

31)

Internet der dingen [https://nl.wikipedia.org/wiki/Internet_der_dingen]

32)

Distributed denial of service [https://nl.wikipedia.org/wiki/Distributed_denial_of_service]

33)

Creating a Viable Alternative: Reforming Patent Reexamination Procedure for the Small Business and Small Inventor.

[<http://www.administrativelawreview.org/wp-content/uploads/2014/04/Creating-a-Viable-Alternative-Reforming-Patent-Reexamination-Procedure-for-the-Small-Business-and-Small-Inventor.pdf>]

34)

Midden- en kleinbedrijf [https://nl.wikipedia.org/wiki/Midden-_en_kleinbedrijf]

35)

Patent Troubles Pending - Small companies say they're being sued for using common practices to do business on the Net

[<https://www.informationweek.com/patent-troubles-pending/d/d-id/1016628>]

36)

43)

Protecting competition in a changing world [https://competition-policy.ec.europa.eu/about/reaching-out/protecting-competition-changing-world_en]

44)

Using Competition Law to Promote Access to Knowledge [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1654023]

45)

Behavioral Advertising and Consumer Welfare: An Empirical Investigation [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4398428]

46)

Fake News Is A Real Antitrust Problem [<https://www.competitionpolicyinternational.com/wp-content/uploads/2017/12/CPI-Hubbard.pdf>]

47)

Antitrust, the Gig Economy, and Labor Market Power [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3347949]

48)

The Profit Paradox: How Thriving Firms Threaten the Future of Work [<https://www.theprofitparadox.com/>]

49)

"Consumer Welfare Is Dead": What Do We Do Instead?—A Perspective from Europe [<https://www.promarket.org/2023/04/27/consumer-welfare-is-dead-what-do-we-do-instead-a-perspective-from-europe/>]

50)

How the Consumer Welfare Standard Undermines Labor Mobility for Women and Propagates Gender Inequality [<https://www.thesling.org/how-the-consumer-welfare-standard-undermines-labor-mobility-for-women-and-propagates-gender-inequality/>]

51)

Sellers' Inflation, Profits and Conflict: Why can Large Firms Hike Prices in an Emergency? [https://scholarworks.umass.edu/econ_workingpaper/343/]

52)

Marktmacht op de Nederlandse arbeidsmarkt [<https://www.cpb.nl/marktmacht-op-de-nederlandse-arbeidsmarkt>]

53)

The Macroeconomic Effects of Student Debt Cancellation [<http://www.levyinstitute.org/publications/the-macroeconomic-effects-of-student-debt-cancellation>]

54)

Richtlijn (EU) 2022/2041 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 betreffende toereikende minimumlonen in de Europese Unie [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex:32022L2041>]

55)

Why a Universal Basic Income Is Better Than Subsidies of Low-Wage Work [<https://www.hks.harvard.edu/centers/mrcbg/programs/growthpolicy/why-universal-basic-income-better-subsidies-low-wage-work>]

56)

FTC Proposes Rule to Ban Noncompete Clauses, Which Hurt Workers and Harm Competition [<https://www.ftc.gov/news-events/news/press-releases/2023/01/ftc-proposes-rule-ban-noncompete-clauses-which-hurt-workers-harm-competition>]

57)

Antitrust as an Instrument of Democracy [https://scholarship.law.duke.edu/dlj_online/92/]

58)

Quantifying Market Power And Business Dynamism In The Macroeconomy [<https://www.janeckhout.com/wp-content/uploads/QMP.pdf>]

59)

Structuring a Structural Presumption for Merger Review [<https://www.promarket.org/2023/04/14/structuring-a-structural-presumption-for-merger-review/>]

60)

The Effective Competition Standard: A New Standard for Antitrust [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3293187]

62)

69)

High-frequency trading [https://en.wikipedia.org/wiki/High-frequency_trading]

70)

Financial Transaction Tax [https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_transaction_tax]

71)

A Modern Excess Profit Tax [https://www.taxobservatory.eu/wp-content/uploads/2022/09/EUTO_WP5_A_Modern_Excess_Profit_Tax-1.pdf]

72)

Should We Tax Sugar-Sweetened Beverages? An Overview of Theory and Evidence [<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.33.3.202>]

73)

Geld en schuld: De publieke rol van banken [<https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2019/01/17/geld-en-schuld---de-publieke-rol-van-banken>]

74)

What's Wrong With Negative Rates? [<https://www8.gsb.columbia.edu/articles/chazen-global-insights/what-s-wrong-negative-rates>]

75)

Buurtzorg [<https://www.buurtzorgnederland.com/>]

76)

Evergreening [<https://en.wikipedia.org/wiki/Evergreening>]

77)

Orphan drug [https://en.wikipedia.org/wiki/Orphan_drug]

78)

Misbruik bij de productie van weesgeneesmiddelen [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-006153_NL.html]

79)

Generic drug competition: The pharmaceutical industry “gaming” controversy [<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/basr.12186>]

80)

Patents & Licensing [<https://accessmedicinefoundation.org/access-to-medicine-index/2018-ranking/subranking/patents>]

81)

Chapter 15: Access to essential medicines, TRIPS and the patent system [<https://www.who.int/healthsystems/topics/health-law/chapter15.pdf>]

82)

Getting it right for every child [https://en.wikipedia.org/wiki/Getting_it_right_for_every_child]

83)

GIRFEC in Nederland: het kind als bron van datamining [<https://www.zorgictzorgen.nl/girfec-in-nederland-het-kind-als-bron-van-datamining/>]

84)

Mag ik bloed geven? [<https://www.sanquin.nl/bloed-doneren/mag-ik-bloed-geven>]

85)

Taking stock: A decade of drug policy - A civil society shadow report [<https://idpc.net/publications/2018/10/taking-stock-a-decade-of-drug-policy-a-civil-society-shadow-report>]

86)

Waarom de war on drugs mislukt is [<https://www.maartenonline.nl/waarom-de-war-on-drugs-mislukt-is/>]

87)

Buitengewoon opsporingsambtenaar [https://nl.wikipedia.org/wiki/Buitengewoon_opsporingsambtenaar]

88)

Openbaar Ministerie (Nederland) [[https://nl.wikipedia.org/wiki/Openbaar_Ministerie_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Openbaar_Ministerie_(Nederland))]

89)

Burgerservicenummer [<https://nl.wikipedia.org/wiki/Burgerservicenummer>]

We eten, drinken en ademen plastic. Wetenschappers trekken aan de bel [https://demonitor.kro-ncrv.nl/artikelen/we-eten-drinken-en-ademen-plastic-wetenschappers-trekken-aan-de-bel]

99)

In Zwitserland lopen de spoorwegen gesmeed. Waarom daar wél? [https://www.nrc.nl/nieuws/2025/01/23/in-zwitserland-lopen-de-spoorwegen-gesmeed-waarom-daar-wel-a4880366]

100)

Europees burgerinitiatief [https://nl.wikipedia.org/wiki/Europees_burgerinitiatief]

101)

Handelsovereenkomst ter bestrijding van namaak [https://nl.wikipedia.org/wiki/Handelsovereenkomst_ter_bestrijding_van_namaak]

102)

Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag [https://nl.wikipedia.org/wiki/Trans-Atlantisch_Vrijhandels-_en_Investeringsverdrag]

103)

Comprehensive Economic and Trade Agreement [https://nl.wikipedia.org/wiki/Comprehensive_Economic_and_Trade_Agreement]

104)

Trade in Services Agreement [https://nl.wikipedia.org/wiki/Trade_in_Services_Agreement]

105)

Mercosur [https://nl.wikipedia.org/wiki/Mercosur]

106)

EU-Japan Economic Partnership Agreement [https://nl.wikipedia.org/wiki/EU-Japan_Economic_Partnership_Agreement]

107)

Investor to State Dispute Settlement [https://en.wikipedia.org/wiki/Investor-state_dispute_settlement]

108)

The Alternative Trade Mandate [http://s2bnetwork.org/trade-time-new-vision/#:~:text=The%20Alternative%20Trade%20Mandate%20Alliance%20is%20an%20alliance%20of%20development,policy%20that%20puts%20people%20and]

109)

European Parliament Committee on International Trade [https://en.wikipedia.org/wiki/Committee_on_International_Trade]

110)

Self-determination theory [https://en.wikipedia.org/wiki/Self-determination_theory]

111)

Private Patents And Public Health [http://haiweb.org/wp-content/uploads/2016/07/Private-Patents-Public-Health.pdf]

112)

Digitalisering en jeugdwerkgelegenheid in Afrika [https://www.adviesraadinternationalevraagstukken.nl/documenten/publicaties/2020/06/19/digitalisering-en-jeugdwerkgelegenheid-in-afrika]

113)

Publiekdomeindag [https://nl.wikipedia.org/wiki/Publiekdomeindag]

114)

Dutch Cultural Heritage legislation as at July 2010 [https://www.eui.eu/projects/internationalartheritagelaw/netherlands]

115)

Second Chance: Life without Student Debt [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3376245]

116)

Bindend studieadvies [https://nl.wikipedia.org/wiki/Bindend_studieadvies]

117)

Sleep and Teens [https://www.uclahealth.org/sleepcenter/sleep-and-teens]

Netherlands Space Office [https://en.wikipedia.org/wiki/Netherlands_Space_Office]
126)

International Space Station [https://en.wikipedia.org/wiki/International_Space_Station]
127)

Outer Space Treaty [https://en.wikipedia.org/wiki/Outer_Space_Treaty]
128)

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities
[https://en.wikipedia.org/wiki/Berlin_Declaration_on_Open_Access_to_Knowledge_in_the_Sciences_and_Humanities]